

De Moennik

HISTORISCH TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING HELDEN

maart 2019 | nummer 65

MANNEN VAN NEDERLAND!

DEN VADERLANT
GHETROUWE
BLYF ICK TOT IN
DEN DOEDT

DE TYDEN
ZYN
ERNSTIG.
WIE
VAN DEZE
BEIDEN
IS UW
BEELD?

LAAT ANDEREN ZICH GEVEN
MAAR IK BLYF LEKKER THUIS

Per Koninkl. Besluit van 4 Augustus 1914 werd
Hare Majestät de Koningin een leeuw op de rechte
600.000 Nederlandsche mannen van al den oorlogs-
jaren leeftijd tot eenig jaar, die niet W.W. of land-
verplichtig zijn, om voor den tijd der mobilisatie een
verloofde aan te gaan als Verloofde bij den Landstorm.
De verloofden worden ook geregeld, dat men er in
eigen maatschappelijke verhouding geen onwettige
waardigen lot van ondervindt.
Wilt U een bij meer besluiten of meer andere
Landstormverloofden, schikt U nu maakt U verstaan
tot 10 Jaar in.
Exemplaren van het Kon. Besluit en van de Verloof-
den van het dierde der verloofden worden op aan-
vrage gratis door het Departement van Oorlog
verstrekkt.
HET SECRETARIAAT DER
Vereeniging VOLKSWEEERBAARHEID
75 Columbusstraat, 's GRAVENHAGE,
GEEFT ALLE VERLANGDE INLICHTINGEN.

In dit nummer o.a.:

Landstorm en burgerwacht in Helden (1) | Leo Verberne: held uit Helden | De Stogger

INHOUD

Colofon

Periodiek van Heemkunde-
vereniging Helden.

Versijnt in maart, juli en
november.

Oplage: 800 ex.

ISSN nr. 1570-8128

De Moennik

(= verzamel-/bewaarplaats)

REDACTIE:

Jos Keijmes, eindredacteur

tel. 077-306 11 55

Wim Daniels

Gerard Ebisch

Piet Gommans

Joep Hermans

Patrick van 't Hooft

Raf Janssen

Marion Leurs-Jacobs

Willemien Severins-Janssen

OPMAAK EN LAYOUT:

Henk Steeghs (Yell-low)

ACQUISITIE:

Marion en Rob Leurs

tel. 0493-89 39 14

DRUK:

DTP Graphic Products

WEBMASTER:

Rob van 't Padje

E: webmaster@moennik.nl

CORRESPONDENTIE-ADRES:

Redactie De Moennik

Aan de Koeberg 3

5988 NE Helden

E: redactie@moennik.nl

Voor vragen over

bezorging en lidmaatschap:

E: admin@moennik.nl

jaarlidmaatschap € 17,00

(inclusief De Moennik)

Losse nummers € 5,00

Illustraties dienen vrij van rechten
te worden aangeleverd.

Niets uit deze uitgave mag gepubli-
ceerd worden zonder toestemming
van de redactie.

VERKOOPADRESSEN:

- Primera Panningen

- Boekhandel Blz. Panningen

- Kapsalon Van Nisselroy

Panningen

- Toeristisch Informatie Huis /

VVV Panningen

- Herenkapsalon L. Kessels Beringe

- Streekmuseum Peel en Maas

Foto omslag:

Affiche weerbaarheid van illustrator

Pol Dom (1895-1968) uit 1927.

- 1 *Bèjeingezeumerd*
Redactie en werkgroep documentatie
- 3 *De winkel van... Jac Janssen*
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 6 *Landstorm en burgerwacht in Helden (1)*
Wim Daniëls
- 10 *100 jaar parochie Grashoek (2 en slot)*
Pastoor Vullingsh en zijn drie grote
levensopdrachten
Henk Steeghs (Historische Werkgroep Grashoek)
- 13 *Leo Verberne: held uit Helden*
Piet Gommans
- 16 *Middenpagina*
Onthulling monument industrialisatie Panningen
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 18 *De Stogger*
Jeu Mertens
- 21 *Wintjer*
Wim Daniëls
- 22 *Straatnamen*
Egchelse hoven
Wim Daniëls
- 24 *Samen op de foto*
De Dèl
Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
- 25 *Van ploeg naar ploegendienst*
Patrick van 't Hooft
- 26 *Klimaatverandering van alle tijden? (1)*
Huub Knippenbergh en Wim Daniëls
- 29 *Dialectverhaal*
Has nemes zal heur kènne
Ann Philipsen
- 30 *Zoldergeheimen*
Twee persoonsbewijzen, één persoon
(registratienr. 4928 + 4929)
Piet Gommans
- 32 *Toen en nu*
De maaldery in Everlo
Theij Cox en Sjaar van Horen

Lezersreacties:

1. Nummer 64 was nog nauwelijks verspreid of de eerste telefonische reactie kwam binnen. Lien Verlaek - v.d. Velden uit Helden-Dorp liet weten dat bij de eerste lezersreactie de naam Sjeng Janssen, bij de foto op de omslag van nummer 63, niet juist was. Dat moest Jeu Janssen zijn, een broer van Sjeng. En Lien kan het weten, want Jeu had namelijk een oogje op haar! Waar oogjes niet goed voor zijn!

Jeu Janssen

2. Het industrialisatie-artikel in de vorige uitgave leidde tot een reactie van Harrie Fleuren uit Helden-Dorp, een lezer met oog voor detail. Hij meldde dat de nieuwe LIS in 1958 twee weken later dan gepland van start ging, omdat nog niet alles helemaal klaar was. Diverse leerlingen uit Panningen en omgeving moesten helpen met poetsen en dergelijke, zodat zo snel mogelijk na de vakantie de eerste lessen echt konden starten. De officiële opening (door de gouverneur) was op 6 januari 1959, meldt deze lezer ook nog, verwijzend naar Midden-Limburg van 3 januari 1959. Zou hij al ontdekken hebben dat alle 'Bledjes' thuis digitaal in te zien zijn via Peelenmaasnet.nl?

Redactienieuws

In de colofon bij redactie ziet u dat er wat gewijzigd is. Wilbert Manders heeft helaas besloten om als redacteur te stoppen. Als lid van een historisch genootschap dat zich bezighoudt met WO II, is hij gevraagd om daar een actievare rol te vervullen. Aangezien 'Collaboratie WO II' zijn grote passie is, hij schrijft daar artikelen en boeken over, is zijn keuze begrijpelijk. Wij bedanken hem voor de drie jaren dat hij *De Moennik* mee heeft ontwikkeld tot wat die nu is.

Tegelijkertijd verwelkomt de redactie Gerard Ebisch uit Panningen als nieuw lid. Binnen de Heemkundevereniging is hij al geen onbekende. Hij is een van de leden die de collectie bidprentjes scant, zodat ze digitaal beschikbaar komen. We heten hem van harte welkom.

Helden 75 jaar bevrijd

In november wordt stilgestaan bij de bevrijding van Helden. *De Moennik* van die maand zal geheel gewijd worden aan dat feit. Daarom vragen we aan de lezers of ze interessante, maar onbekende verhalen over die bevrijding kennen. Vindt u het moeilijk het verhaal zelf op papier te zetten? Wij helpen u graag. Een mailtje of telefoontje naar de redactie is voldoende. Natuurlijk komen we ook graag in het bezit van foto's die met de bevrijding te maken hebben. Wij scannen de foto's, zodat ze niet afgegaan hoeven te worden.

Oorlogsmonument Everlo

Sinds 2017 zijn Henk Thiesen, Piet Gommans en Jos Keijmes bezig om te onderzoeken of er nog namen van oorlogsslachtoffers ontbreken op het monument in Everlo. In het voorjaar van 2017 werd nog de naam van Louis Nijssen uit Helden op het monument aangebracht. (Zie *De Moennik* 60 pag. 14 e.v.) Dat leidde tot het idee dat er wellicht nog meer namen ontbreken. Begin dit jaar was er al een lijst van zo'n twintig namen bekend die nader onderzoek verlangen. Het drietal wil daarom van de lezers weten of zij ook nog namen weten van Heldenaren die door de oorlog stierven.

Het oorlogsmonument in Everlo.

Foto's:

- Henk Thiesen
- Historische Werkgroep Grashoek
- Vreuger was alles anders
- Tekening Lei Steeghs

Voorzitter Frits Verlinden van het Dorpsoverleg feliciteert Andrea en Henk met de onderscheiding 'Hert veur de Grashook'.

Waar de Grootte Molenbeek ontspringt deel 2 is hard op weg het succes van deel 1 te evenaren.

Hert veur de Grashook

Op zondag 16 december was het precies 100 jaar geleden dat Grashoek als parochie officieel die naam kreeg. Er was die zondag een speciale mis met hulpbischop Everhard de Jong. Er werd een informatiebord over de geschiedenis van het dorp onthuld, het nieuwe Heilig Hartbeeld gezegend en het nieuwe (jubileum)boek 'Waar de Grootte Molenbeek ontspringt... deel 2', gepresenteerd.

Tijdens de aansluitende receptie in de Ankerplaats ontvingen Andrea Cruisberg-van Mullekom en Henk Steeghs van het Dorpsoverleg de speld 'Hert veur de Grashook'. Dit als blijk van waardering voor hun werk en inzet in de afgelopen veertig jaar voor de Grashoekse gemeenschap. De redactie feliciteert hen beiden en Henk in het bijzonder. Hij is immers degene die iedere keer *De Moennik* zo prachtig vorm weet te geven. Niet alleen een hart voor de Grashoek, maar ook voor *De Moennik*!

Bijnamen en familienamen

Er is een tijd geweest dat men elkaar alleen maar met bijnamen kende. Vaak was de officiële achternaam bij de meeste mensen onbekend. Heel wat van die bijnamen zijn bewaard gebleven. Op de website van de heemkundevereniging staan de bijnamen die bekend zijn met de familienamen erbij. Een naam opzoeken kan via de bijnaam en via de familienaam. Aanvullingen zijn welkom via het contactformulier op de site. (www.moennik.nl – documentatiecentrum – genealogie – bijnamen) Zie ook de serie artikelen 'Wie hëtse en wie sjriefse dich' van Trees Dorsers in *De Moennik* 31 t/m 42.

Remplaçant

In *De Moennik* 63 beschreef Dré Vaessen (†) hoe men in de negentiende eeuw de dienstplicht kon afkopen door een vervanger (een remplaçant) te betalen. Ook in het artikel van Wim Daniëls over de Landstorm in dit nummer is er sprake van remplaçants. Daarbij ontdekte hij een krantenartikel uit 1882, waarin Silvester Engels verhaal doet over ene W. Stuijver die zijn zoon Paul Engels had vervangen.

Overdrijven

Van 1953 tot 1966 was Egchelnaar

Leendert van Knippenberg (Sije-Lin) wethouder in de gemeente Helden. Hij stond er om bekend dat hij schromelijk kon overdrijven. Een van zijn bekende uitspraken was dan ook: "Vliegen, vliegen, ik kon de deur niet dicht vanwege de vliegen".

Nieuwe aanwinst

Het volgende boek is nieuw in het documentatiecentrum:

- Waar blijven de bevrijders! Door modder en mijnen naar de Maas. 'Frontperiode Noord- en Midden-Limburg' door Hugo Levels en Eric Munnicks.

www.moennik.nl

Anekdote Marion

Aan 't kerkhoofdje

En zowaar ich 't hej sjrief... 't is waor gebeurd, volges oze pap (Herm van Hospes).

't Volgende sjpulde zich aaf op 't kerkhoofdje in Kepèl.

Det waas bej oetsjtek 'n sjoeeëne plaats um 'n kusje wèg te hale bej dien geleefde.

Zoeë auch pliesieman Raets (volges de overlevering), dae sjtóng dao te vrede mèt ein hiel sjoeeën maedje waor ich helaas de naam neet mier van weit. De sjpanning leep zoegezag zoeë wiet op tösse die twee det Raets zag: "Hah... ich koos dich wel in twee sjtökke biete...!" Waorop Bonger

Wullem (Dorsers) aan de angere kank van de hék reep: "Dan sjmiet mich de óngerste hêft mer!" Aangezeen det Bonger Wullem dao aan geune zej van die beukehèk wónde, zal dae nog wel ens mier van die romantische tafereeltjes hebbe kenne beloestere. Sjoeeën toch?

DANKBETUIGING.

Ik ondergetekende SILVESTER ENGELS, woonende te Helén, verklaar bij deze dat ik met den heer W. STUIJVER, onderwijzer in plaatsvervangende en aannemerwielenaar voor de Nationale Militie te Wassenaer, overeenkomsten heb tot levering van een plaatsvervanger voor mijn zoon PAULUS ENGELS van de lechtig 1881 om verdere verplichtingen gedurende den diensttijd op zich te nemen.

Dat evenwel de gezinde plaatsvervanger wegens wangeding op 17 December 1881 uit den dienst werd ontslagen, dat de heer W. STUIJVER daerlijk den 12 daaropvolgende aan zijne verplichtingen heeft voldaan en voor de Heeren Gedeputeerde Staten te Maastricht een nieuwe plaatsvervanger heeft gezind.

Derhalve gevoel ik mij verplicht, openlijk gezindes heer W. STUIJVER in iedren gansz naer te bevelen, als zijnde alle vertrouwen waardig.

Helzen 11 Januari 1882.
S. ENGELS.

Gezien voor legalisatie der bovenstaande handteekening van SILVESTER ENGELS door mij burgemeester van Helén den 11 Januari 1882.

J. H. JANSSEN, Burgemeester.

Het krantenartikel uit 1882.

De winkel van... Jac Janssen

In *De Moennik* 63 stond op de middenpagina een fotocollage met enkele scholen en huizen en het straatbeeld in de jaren zestig van de Schoolstraat in Panningen. Kort na het verschijnen ontving de redactie een schrijven met diverse bijlagen van schoenmaker Jac Janssen uit Panningen. De foto's hadden veel herinneringen bij hem opgeroepen. Reden voor de redactie om afgelopen september op bezoek te gaan en zijn verhaal te noteren. Helaas kan hij het zelf niet meer lezen, want op 3 december overleed hij.

door
Marion Leurs-Jacobs en
Willemien Severins-Janssen

Na de lagere school bezocht Jac op de ambachtsschool in Heibloem de driejarige opleiding voor schoenmaker.

Daarna ging hij in de leer bij schoenmakerijen in Panningen en Roermond. Na zijn militaire diensttijd werkte hij 2½ jaar bij Twan Lammers in Venlo. Elke dag fietste hij van zijn toenmalige woonplaats Beringe naar Venlo, iedere dag 50 kilometer heen en terug. Tijdens het fietsen kwam hij op het idee om in Panningen een eigen zaak te beginnen. Hij was het fietsen naar Venlo moe, het nam te veel tijd in beslag. In 1959 zag hij in Blerick bij zuivelfabriek St. Antonius een directie-keet staan met het bordje 'te koop'. Het leek hem wel iets om deze keet te gebruiken als werkplaats voor een

schoenmakerij. Hij ging de keet van 5 bij 4 meter bekijken en het was precies wat hij zocht. De prijs van f 750,- betaalde hij van zijn overuren.

Omdat hij elke dag over de Schoolstraat fiets-te viel daar zijn oog op de tuin van Gerrit Moues. Deze tuin lag tussen de

dienstwoning van de voormalige Franciscusschool en de toenmalige drogisterij van Moues. De huurprijs van de grond bedroeg f 2,50 per maand. Binnen twee weken was alles geregeld: een werkplaats, een locatie en de opening. De benodigde vergunningen (Kamer van Koophandel / bouwvergunning) werden aangevraagd, de bouwkeet afgebroken en weer opgebouwd en

Links de stencil met de aankondiging van de opening van de schoenmakerij aan de Schoolstraat.

De schoenmakerij in de keet aan de Schoolstraat.

Jac Janssen in zijn werkplaats in 1961.

Bronnen:

- Jac Janssen († 03-12-2018)
- Midden-Limburg 06-04-1962, 20-10-1967 en 10-05-1974.

Foto's:

- Collectie Jac Janssen
- Foto Sevens, Panningen
- Uitgeversmaatschappij C. Misset N.V., Doetinchem
- Jos Keijmes

De werkplaats aan de Schoolstraat (rechts) en links de inrichting.

natuurlijk machines en materialen gekocht. De opening vond plaats op 7 maart 1959 aan de Schoolstraat nummer 7. In de werkplaats stonden uiteindelijk een uitpoets-, stik-, aflap-, bijsnij- en schalmachine, een vierdelige lijmpers, een vergrootapparaat, een spijker- verwijderingsapparaat en een boormachine. Al het werk gebeurde staande! De omzet steeg ieder jaar en overwerken was een normale zaak. Daarom dacht Jac al snel aan uitbreiden.

Die gelegenheid deed zich voor, toen hij in 1963 de schoenwinkel aan de Markt in Panningen van zijn peetoom Jac Frencken kon overnemen. Die was in

Jac Frencken en Mietje Janssen in 1938.

1944 overleden en de zaak was voortgezet door zijn weduwe Mietje Frencken-Janssen. Mietje was een zus van de vader van Jac.

Bij de winkel aan de Markt was echter al een schoenmakerij, Cor Quicken, knecht bij Jac Frencken, had de schoenmakerij in 1944 gekocht. Hoe nu verder? De winkel aan de Markt en de werkplaats aan de Schoolstraat was geen ideale combinatie. De oplossing was door overleg met Cor snel gevonden. Jac verhuisde naar de Markt en Cor naar de Schoolstraat. Wel moest er aan de Markt al spoedig een doorgang van winkel naar werkplaats gemaakt worden en werd de winkel van 40 m² uitgebreid naar 60 m².

In 1967 durfde Jac het aan om de zaak aan de Markt rigoureuus te verbouwen en aan de Raadhuisstraatkant nieuwbouw te plegen. Daardoor ontstond er woonruimte op de eerste en tweede verdieping en kon de parterre volledig als winkel worden ingericht. De totale winkeloppervlakte werd 125 m² en kwamen er twee ingangen, n.l. een aan de Markt en de andere aan de Raadhuisstraat.

Het winkelpand in 1974.

In 1975 kwam het centrum van Panningen na een hoosbui compleet onder water te staan. Ook veranderde de zaak van Jac in een zwembad. Het kostte heel wat moeite om alles weer op orde te krijgen. De voorraad laarzen was bijvoorbeeld helemaal in het water verdwenen.

In 1979 werd het meer dan 100 jaar oude pand aan de Markt geheel afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe winkel met bovenwoning, die nu één geheel vormde met het nieuwbouwdeel uit 1967. Ooit was er in het afgebroken deel een kapperszaak, een hoedenzaak en een café annex brouwerij gevestigd.

Eind 1988 stopte Jac met de zaak en nam de firma Sieben uit Kessel die over en werd de zaak in 1990 voortgezet onder de naam Trend Schoenmode.

Jac Janssen in het najaar van 2018.

Tijdens de hoosbui in 1975 kwam vooral de laarzenvoorraad onder water te staan.

Landstorm en burgerwacht in Helden (1)

Tussen de beide wereldoorlogen zijn in Helden de Landstorm en Burgerwacht actief. Het ontstaan van beide organisaties vindt zijn oorsprong in de 'revolutionaire woelingen' aan het begin van de vorige eeuw. De Nederlandse autoriteiten waren erg geschrokken van de Russische Revolutie in 1917 en de opstanden in Duitsland en Oostenrijk. Naar aanleiding van de poging van Pieter Jelles Troelstra in november 1918 om net als in Duitsland de socialistische revolutie uit te roepen, werden met name in het zuiden van Nederland in vrijwel alle gemeenten zogenaamde Vrijwillige Landstormen en Burgerwachten opgericht. In deze eerste aflevering een beschrijving van de activiteiten van de afdeling Helden van de Vrijwillige Landstorm. In de volgende 'De Moennik' aandacht voor de Burgerwacht in Helden.

door Wim Daniëls

In beide artikelen is sprake van Landweer, Landstorm en burgerwacht. Het zijn alle drie (para)militaire organisaties naast het officiële leger. In de 19e eeuw wordt het leger 'Staaude Armee' genoemd. Het bestaat uit beroepsmilitairen. In 1814 komt er naast de 'Staaude Armee' ook een 'Nationale Militie' die uit dienstplichtigen bestaat. Om spraakverwarring te voorkomen volgt eerst een paragraaf, waarin deze begrippen nader worden uitgelegd.

Recueil Militair 1813-1814 (verzameling militaire wetten 1813-1814), Nationaal Legermuseum Delft.

Tekening rechts: Schets 31e Bataillon Landweer (1914), schetsboek 1914, Nationaal Militair Museum Soest.

Van invoering dienstplicht tot nationale reserve

Invoering dienstplicht

Op 9 januari 1814 wordt de organisatie vastgesteld van de zogenoemde Staaude Armee. Deze bestaat uit vrijwillig dienende beroepsmilitairen. Daarnaast is er een 'Nationale Militie', samengesteld uit door loting aangewezen dienstplichtigen. Koning Willem I had namelijk besloten om de gehate Franse dienstplicht uit 1811 over te nemen. Hij moet wel, want er melden zich te weinig vrijwilligers om de Staaude Armee te vullen. Een ingelote militair kan zich tegen betaling laten vervangen door iemand anders, een zogenaamde remplaçant. Door het remplaçantienstelsel bestaat de militie vooral uit mannen uit de onderste lagen van de bevolking. De welgestelden kunnen namelijk betalen voor hun vervanging en zo de dienst ontlopen. Maar in 1898 besluit de Tweede Kamer het remplaçantienstelsel af te schaffen en de persoonlijke dienstplicht in te voeren.

Landweer

In 1901 wordt de 'Landweernetwet' door de Tweede Kamer aangenomen. Deze nieuwe wet creëert naast het leger een 'Landweer'. Deze doet dienst als reserve voor het leger. Dienstplichtigen worden na hun diensttijd bij de militie automatisch ingedeeld bij de Landweer.

Landstorm

Minister van Oorlog Hendrik Colijn wenst het leger echter verder te versterken met het oog op de nieuwe oorlogsdreiging in Europa. Hij maakt in de nieuwe legerwet van 7 maart 1913 de Landstorm mogelijk. Tot de Landstorm behoren diegenen die vrijgesteld of uitgeloot zijn van dienst bij de militie en, tot de leeftijd van 40 jaar, Landweerplichtigen na het vervullen van de diensttijd. De Landstorm vervangt daarmee de Landweer.

Nederlandse Landwacht Landwacht Nederland

De Nederlands(ch)e Landwacht was een Nederlandse paramilitaire organisatie, die op 12 november 1943 van Duitse zijde werd opgericht. De Landwacht bestond voornamelijk uit NSB'ers, die met jachtgeweren waren uitgerust. De Landwacht werd door de bevolking gehaat onder meer omdat ze de voedselpakketten van de bevolking in beslag namen. Ze werd vooral ingezet voor de bewaking van gebouwen, het controleren van persoonsbewijzen en het uitvoeren van arrestaties.

Ze dient niet te worden verward met het militaire vrijwilligerskorps 'Landwacht Nederland', dat in maart 1943 werd opgericht en in oktober werd hernoemd tot **Landstorm Nederland**, een onderdeel van de Waffen-SS. De Landstorm van minister Colijn was na de Duitse inval in 1940 door de bezetter opgeheven.

Embleem van het Nederlandse 34. SS-Freiwilligen-Grenadier-Division Landstorm Nederland.

Oprichting Nationale Reserve

Op 15 april 1948 wordt de Nationale Reserve opgericht. De regering wil de verschillende paramilitaire, rechts-autoritair organisaties in Nederland, zoals de Bijzonder Vrijwillige Landstorm en de Vereniging Volkswaerbaarheid,

onderbrengen in één landelijke en door de overheid gecontroleerde organisatie.

Deze Nationale Reserve bestaat uit vrijwilligers. De voornaamste taak is de bewaking en bescherming van objecten in Nederland.

De oprichting vindt plaats aan het begin van de Koude Oorlog. De regering houdt een communistische machtsgreep in Nederland voor mogelijk door de toenemende dreiging van de Sovjet-Unie. Daarnaast is het grootste deel van de Nederlandse troepen in Nederlands-Indië. Dit vormt ook de concrete aanleiding tot de oprichting van de Nationale Reserve.

Heldense inbreng in de Landstorm

Op 20 november 1918 ontvangt

's Gravenhage, 19 November 1918.

Edelachtbare Heer,

Bij het verlaten van het veertigtal militairen uit Uwe Gemeente van de 3e Compagnie 1e Bataljon Grenadiers, is het mij eene behoefte U, als Burgemeester der Gemeente Helden te zeggen welk een uitstekenden indruk het hier heeft gemaakt, dat al deze mannen zich onmiddellijk bereid hebben verklaard hunnen diensten ter beschikking te stellen van de Regeering.

Hierdoor hebben zij een prachtige preventieve daad verricht en hebben voorhoed, dat het roode spook van revolutie allerlei ellende en hongersnood over ons dierbaar vaderland zou brengen.

De Gemeente Helden kan trotsch zijn op deze finke mannen.

Het zal mij aangenaam zijn als U dit schrijven ter kennis van Uwe Gemeente zoudt willen brengen.

Met mijne beste wenschen voor de voortdurende bloei van uwe gemeente, heb ik de eer U de verzekering te geven van mijne gevoelens van hoogachting.

Uw dw. Dr.

w.g. VAN ITTERSUM

Kapitein Commandant der

3e Compie 1e bataljon Grenadiers.

burgemeester E.P.M. van Cann een brief van de Commandant van de 3e Compagnie 1e bataljon Grenadiers te 's Gravenhage.

In de notulen van de gemeenteraadsvergadering van 23-11-1918 lezen we:

'Alvorens met de agenda aan te vangen brengt de Burgemeester een woord van dank aan de militairen uit deze gemeente, die, ter bewaking van de innerlijke rust des vaderlands, naar Den Haag zijn geweest, om hunne diensten vrijwillig ter beschikking der regeering te stellen.

Spreker doet voorlezing van een schrijven van den betreffenden Korpscommandant waarbij deze eveneens dank brengt aan de dapperen vrijwilligers.' Van de afdeling Helden van de Landstorm zijn voor zover bekend twee foto's bewaard gebleven. Wiel Reijnen en Henk Thiesen ('Des Lang Geleeje archief') hebben deze foto's voor dit artikel ter beschikking gesteld.

Werving bijzondere vrijwillige Landstorm

Op 4 augustus 1914

De Landstorm afdeling Helden, onder leiding van Louis Heuvelmans (links vooraan) in 1916.

De Landstorm afdeling Helden in 1916 met in de gehurkte rij vierde van links Naad Janssen.

doet koningin Wilhelmina per Koninklijk Besluit een beroep op de 600.000 Nederlandse mannen, van zeventien tot veertig jaar, die niet Militie- of Landweerplichtig zijn, gedurende de mobilisatie een verbintenis aan te gaan als vrijwilliger bij de Landstorm.

De Bijzondere Vrijwillige Landstorm was lokaal georganiseerd in compagnieën. In de loop van 1915 werden deze afzonderlijke compagnieën samenge-

voegd tot regionale korpsen. Dat geschiedde als eerste in Limburg waar de twee compagnieën uit Maastricht en de compagnieën in Valkenburg, Heerlen, Sittard, Roermond en Venlo op 4 juni 1915 deel gingen uitmaken van het Bijzonder Vrijwillig Landstormkorps Limburgsche Jagers. Tijdens de dreiging van een socialistische revolutie in november 1918 werden eenheden van het korps o.a. ingezet om regeringsgebouwen in Den Haag en spoorwegen in Limburg te bewaken. Immers in Duitsland waren kort na het beëindigen van de Eerste Wereldoorlog revoltes uitgebroken. Bij het bewaken van de regeringsgebouwen in Den Haag waren ook Heldenaren betrokken.

Werving in Helden

In 'Midden-Limburg' van 25-01-1919 kondigt burgemeester Van Cann aan dat er 'Een Limburgsche Brigade van Vaderlandslievende Vrijwilligers' zal worden opgericht. Eén van de oprich-

Het affiche van illustrator en boekbandontwerper Pol Dom (1885-1968).

MANNEN VAN NEDERLAND!

DIE VADERLANDT
GHETROUWE
BLYF ICK TOT IN
DEN DOEDT

DE TYDEN ZYN ERNSTIG. WIE VAN DEZE BEIDEN IS UW BEELD?

Per Koninkl. Besluit van 4 Augustus 1914 deed Hare Majestät de Koningin een beroep op de ruim 600.000 Nederlandse mannen van af den zeventien-jarigen leeftijd tot veertig jaar, die niet Militie- of Landweerplichtig zijn, om voor den tijd der noodtoestand verbintenis aan te gaan als Vrijwilliger bij de Landstorm.

In verzoeken worden toe gezegd, dat men er in zijnen overtuigingsrijken werkkring geen overmaatvaardigen last toe overbrengt.

Milt E. aan bij reeds bestaande of reeds nieuwe Landstorm-afdelingen; anders E. te maakt E. weerbaar per het 30 1915 is.

Toezeggingen van het Kon. Besluit van de koning. Sinds voor het sluiten der verbindingsverbanden op eenzige gracie door het Departement van Oorlog verstrekt.

HET SECRETARIAAT DER
Vereeniging VOLKSWEEERBAARHEID
78 Columbusstraat, 's GRAVENHAGE,
GEEFT ALLE VERLANGDE INLICHTINGEN.

LAAT ANDEREN ZICH GEVEN
MAAR IK BLYF LIEKKEK THUIS

ters is dokter J.H.H. Joosten.

Tussen de beide wereldoorlogen worden regelmatig wervingsbijeenkomsten georganiseerd in Helden. Tijdens die bijeenkomsten blijkt het nationalistische, religieuze en Oranjegezinde karakter van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm. In Midden-Limburg van 5 februari 1927 vinden we een beschrijving van de feestvergadering van de afdeling Helden van het Korps Limburgsche Jagers op 28 januari van dat jaar.

Te circa 7 uur nam deze feestvergadering een aanvang. Het podium was bekleed met het voor deze gelegenheid bijzonder geschikte koninklijke rood. Aan den wand prijken de portretten van H.M. de Koningin en Z.K.H. Prins Hendrik, terwijl de bestuurstafel was versierd met de nationale driekleur. Dit maakte terstond een feestelijke indruk'.

Ook blijkt tijdens de bijeenkomsten van de afdeling Helden van de Limburgsche Brigade (Landstorm), dat de angst voor revolutionaire invloeden nog steeds erg groot is. Zo spreekt commandant Heuvelmans tijdens een bijeenkomst in januari 1932:

"Weten wij, hoe in het geheim gewerkt wordt door die geniepige zwart-donkere-roode-spoorkorganisaties? Weten wij, hoe diezelfde armen van het Boljuwisme en Communisme, die reeds het arme Rusland, Mexico, Spanje en andere landen gegrepen hebben, ook hun monsterachtige klauwen reeds hebben uitgestrekt ook over ons land? Weten wij, dat hun scherpe angels reeds onze huid drukken? Hun beestachtige muller ons óók dreigen te verslinden om ons te doen afzien naar dien werkelijke vuilen meshoop van ongelof en zedeloosheid? Welaan dan Vrienden. Laat ons waakzaam zijn. Laten wij waken voor ons Geloof door orde, rust, veiligheid en gezag te handhaven."

Op deze wijze probeert men de mannelijke Heldenaren die daarvoor in aanmerking komen, over te halen om zich aan te melden voor de Landstorm.

Activiteiten Landstorm in Helden

De activiteiten van de Landstorm afdeling Helden bestaan in de jaren twintig en dertig hoofdzakelijk uit het organiseren van lokale schietwedstrijden. Hiervan wordt in Midden-Limburg regelmatig verslag gedaan. Deze schietwedstrijden vinden vanaf 1922 plaats op de schietbaan van de Burgerwacht in Helden-Dorp. (Meer hierover in de volgende Moennik.)

Ook nemen de leden van de Landstorm deel aan regionale en landelijke Landstormdagen. Deze bestaan hoofdzakelijk uit schiet-, wandel- en marswedstrijden.

Na de inval van de Duitsers in 1940 in ons land, wordt door de bezetter de Vrijwillige Landstorm opgeheven. Tijdens die Duitse inval zijn er ook Heldense leden van de Landstorm gesneuveld. In Helden-Dorp wordt op 22 juli 1940 een H. Mis opgedragen voor Gerard Knippenberg en Mathieu Hendriks en in Beringe op 29 juli 1940 voor Henricus Beurskens.

Voorloopig bericht.
Groote Feestvergadering
v. d. Limburgsche Brigade (Landstorm)
afdeeling Helden
op 28 Januari e.k. om 6¹/₂ uur in de zaal
„De Eendracht” te Helden-Panningen
met welwillende medewerking der
fanfare „Concordia”
Vertooning Landstormfilm
Uitreiking Decoratiën, Herinneringsplaten

HET BESTUUR:

Dr. J. H. H. Joosten, Voorzitter
H. Willemsen, Secretaris
L. C. H. Heuvelmans, Commandant
G. H. Coolen, Pastoor, Helden Dorp
P. F. Madou, „ „ Panningen
F. Kengen, „ „ Grashoek
A. van Gorkum, Rector, Koningslust
O. M. F. Hoffmans, Lid der Eerste Kamer
P. v. d. Linden, res Kapitein, b.d.
J. G. Mestrum, res. Luitenant
G. Kusters, Voorzitter L. L. T. B. Panningen
Jac. van Maris, Voorzitter L. L. T. B. Dorp

Degenen die zich nog wenschen op te geven voor Lid der Limb. Jagers (Landstorm) gelieven zich bij een der leden van het bestuur aan te melden voor 23 Jan. e.k.

LANDSTORM.

Laat hier de volledige uitslag volgen v.d. plaatselijke wedstrijd.

J. H. Jacobs	349	pat. v.d. 400
J. Reijnders	344	„ „ „
P. J. Verhuden	343	„ „ „
L. Janßen	335	„ „ „
P. v. Soest	334	„ „ „
M. Janßen	319	„ „ „
H. Peeters	319	„ „ „
H. Opstals	315	„ „ „
P. W. Beurskens	313	„ „ „
W. Vaessen	310	„ „ „
F. Schers	306	„ „ „
J. Peeters	303	„ „ „

A.s. Zondag wordt degenen aan de K.S.O.-schietwedstrijd te Leuten, vertrek om 12 uur precies, vanaf Café Jacobs.

De Cadet.

De uitslag van een plaatselijke schietwedstrijd, Midden-Limburg, 22-09-1934.

Dokter Joosten, 1926.

Bronnen:

- Ministerie van Defensie, Tijdschrift militaire geschiedenis, www.defensie.nl;
- Stichting Regiment Limburgse Jagers, team website
- Notulen gemeenteraad Helden, d.d. 23-11-1918
- Wikipedia;
- Midden-Limburg, 23-11-1918; 15-01-1927, 05-02-1927, 30-01-1932, 20-07-1940, 27-09-1940
- De artikelen uit Midden-Limburg zijn na te lezen via peelenmaas-net.nl (kranten, Midden-Limburg).

Foto's:

- Collectie Henk Thiesen
- Collectie Wiel Reijnen
- Archief Heemkundevereniging

Pastoor Vullingsh en zijn drie grote levensopdrachten

100 jaar parochie Grashoek (2 en slot)

Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de parochie en het dorp Grashoek belichten we een man die veel betekend heeft bij het ontstaan van Grashoek: Pastoor Vullingsh. In deze (slot)aflevering komen opdracht twee en drie aan bod.

Justine Ward (1879-1975)

door Henk Steeghs
Historische Werkgroep Grashoek

II De tweede opdracht: Het Wardinstituut

In 1927, bij een bezoek aan Solesmes (het centrum van de gregoriaanse muziek), werden Vullingsh en Lennards door dom Mocquereau aan Justine Ward voorgesteld. De Amerikaanse muziekpedagoge Justine Ward (1879-1975) ontwikkelde voor de muzikale vorming in de basisschool en de eerste jaren van het voortgezet onderwijs een leermethode, verdeeld over vier leerjaren. Het vierde leerjaar behandelde uitsluitend het gregoriaans. Deze leergang had zij in nauwe samenwerking met dom Mocquereau geschreven. De Wardmethode gebruikt liederen en melodieën uit het volks- en kinderlied, klassieke muziek en vooral gregoriaanse muziek.

Op uitnodiging van Ward brachten Vullingsh en Lennards een bezoek aan het Pius X-instituut in New York om de zomercursussen te volgen. Terug in Nederland maakten de kinderen in Haelen, waar hij rector was bij de zusters Ursulinen, meteen kennis met de Wardmethode. In 1928 vierde de Gregoriusvereniging in Utrecht haar gouden feest. Daar vierde de Wardmethode haar eerste triomfen. De Sint Gregoriusvereniging zag in de

methode zo'n doeltreffend middel om de kerkelijke volkszang te bevorderen, dat ze besloot tot oprichting van een instituut, dat door middel van cursussen de onderwijzers meer zangpedagogische kennis moest bijbrengen. Rector Vullingsh werd hoofd van dat instituut.

Hard werken met passie

De belangstelling in binnen- en buitenland voor het Nederlandse Wardinstituut in Roermond was enorm. Directeur Vullingsh ontving stapels brieven met aanvragen om inlichtingen, demonstraties en cursussen. Hij werkte ongelooflijk hard in die tijd. Een doorsnee dag zag er als volgt uit: Na de H. Mis te hebben opgedragen bij de zusters, gaf de rector een uur les op de lagere school, ging daarna met de auto naar Roermond om les te geven aan het seminarie en dan 's avonds met de trein ergens cursus geven in het land, met de laatste trein terug en vervolgens tot diep in de nacht werken aan zijn omvangrijke correspondentie. Daarbij zag hij nog kans om de handboeken van de Wardmethode in het Nederlands te vertalen en te bewerken. Achtereenvolgens verschenen in 1929 'De gregoriaanse zang', in 1934 'Muziek 1e jaar' en in 1936 'Muziek 2e jaar'. Met het stijgend aantal cursussen werd ook het aantal medewerkers uitgebreid. Ook besloot hij tot het uitgeven van een eigen blad voor de cursisten. In 1937 werden: 328 cursussen gegeven, meer dan 6500 getuigschriften verleend, 1800 schoolklassen bezocht en in 1000 klassen de methode volledig toegepast. In 1937 nam rector Vullingsh afscheid van het Wardinstituut en werd hij benoemd tot pastoor in Grubbenvorst. Het instituut, dat ressorteerde onder de Gregoriusvereniging, werd in 1938

FEESTNUMMER

VAN DE
MEDEDEELINGEN V. H. WARD-INSTITUUT

TER GELEGENHEID VAN HET
ZILVEREN PRIESTERFEEST
VAN DEN ZEEREERW. HEER
HENRI VULLINGHS
RECTOR V. H. WARD-INSTITUUT

AANGEGEVEN DOOR ZIJN
VRIENDEN EN BEOUDENERS

De voorpagina van het
feestnummer van het
Ward-instituut.

omgevormd tot een zelfstandige stichting. Jos Lennards volgde Henri Vullingsh op als directeur. In de jaren zestig begon de belangstelling voor de cursussen te tanen. Uiteindelijk was het instituut gedwongen zijn deuren te sluiten en werd de stichting in 1986 opgeheven.

In 1985 is Jos Lennards (1899-1986) gastdirigent bij het herenkoor van Leveroy.

III De derde opdracht: Het verzet

In de vooroorlogse jaren, toen Henri Vullingsh pastoor van Grubbenvorst was, keerde hij zich al fel tegen de pro-Duitse gevoelens die er in Limburg ook waren. Mathieu Smedts, geboren in Grashoek, vriend en protégé van Vullingsh, was destijds journalist en vaak ten huize van de pastoor. Bij Vullingsh debatteerde hij fel met een sympathisant van Benito Mussolini, die in Rome had gestudeerd. De pastoor gaf hem de volle laag. Vullingsh kende Italië goed en hij had vrienden in Duitsland. Hij wist wat zich daar afspeelde. Ook vanaf de kansel waar- schuwde hij voor pro-Duitse gevoelens. Het illegale werk van Vullingsh begon op 10 mei 1940 's morgens om 9 uur. De hele nacht had hij de kazematten langs de Maas afgesjouwd, tussen de mijnenvelden door, om de soldaten de laatste absolutie te geven. Toen de Duitsers er waren, vroeg hij zijn parochianen onze soldaten burgerkleden te geven, zodat ze de krijgsgevangenschap konden ontkomen.

Enkele maanden later kwamen een paar ontvluchte Franse krijgsgevangenen bij hem, de eersten van een lange reeks. Het grote werk was begonnen. Er moest kleding gezocht worden, dorpspraatjes de kop ingedrukt en er moest een vluchtweg naar België georganiseerd worden.

In haar kersttoespraak van 1941 sprak

koningin Wilhelmina over *"het in gebreke blijven van het verzet in het zuiden des lands"*. Volkomen onterecht, vond ook Mathieu Smedts. In 'Waarheid en leugen in het verzet' schrijft hij: *'Ik was, zoals de vorige Kerstmis bij pastoor Vullingsh, bij wie een paar Franse krijgsgevangenen in de keuken zaten, wachtend op kleren en hulp om de Belgische grens over te steken.'*

De opmerkingen (van de koningin, red.) vielen niet in goede aarde.

'Waarom is het zuiden op die vervelende manier in het verdomhoekje komen te staan?' In Limburg namen priesters zoals Vullingsh, Moonen, Naus en Slots al vroeg deel aan het verzet. De Roomse Staatspartij mocht verstek laten gaan, de Roomse kerk niet. Er moest betere voorlichting voor Londen komen, zeiden mensen als Vullingsh. Dat zou nog een paar jaar duren. Pater Bleijs (een voor- man in het verzet) ging eerst in 1944 naar Londen. Een van zijn opdrachten was de regering over de illegale werkzaamheden in het zuiden van het land in te lichten. Koningin Wilhelmina was erg gelukkig met de opheldering door pater Bleijs.

Vluchtelingen

Ondertussen bleef Henri Vullingsh onderduikers en vluchtelingen helpen uit handen van de bezetter te blijven. Slim wist hij de Sicherheitsdienst telkens

Bronnen:

- Waarheid en Leugen in het verzet - Mathieu Smedts
- Een weerbarstig katholiek - Mathieu Smedts
- Mathieu Smedts, De katholiek die Vrij Nederland reddde - Igor Cornelissen
- Waar de Grote Molenbeek ontspringt... - HWG
- Katholiek Documentatie Centrum
- Wikipedia - Henri Vullingsh
- Momento Mori (Seruus Krentje) - Grad van Enckevort

Foto's:

- Heemkundevereniging Leivere
- Katholieke Illustratie
- HWG
- Henk Steeghs
- Agnes van Haften

Pastoor Vullingsh op het kerkhof van zijn parochie Grubbenvorst tijdens Allerzielen in 1943. Waarschijnlijk de laatste foto die van hem gemaakt is.

Mathieu Smedts in oorlogstijd.

om de tuin te leiden. Hij wist dat men hem in het oog hield, maar hij ging onverschrokken verder. De pastorie van Grubbenvorst was een centrum voor doorgeleiding van krijgsgevangenen. In 1942 werden van daaruit over heel Noord-Limburg joden verborgen, maar pas na lang overleg met de mensen die ze moesten huisvesten. Later bepaalde Vullinghs zelf wiens huis geschikt was voor jood of onderduiker. Dan ging men daar naar toe. "Nee" werd niet geaccepteerd.

Vullinghs' werk breidde zich steeds uit. Honderden piloten en onderduikers stroomden van alle kanten toe. Verraad lag op de loer.

Pastoor Vullinghs bepaalde dat na zijn overlijden de miskelk naar zijn eerste parochie moest gaan. De kelk is geschonken bij zijn priesterwijding. Inscriptie op de voet vermeldt in latijn: 'Dierbare zoon en broer, beminde Henricus, gedenk je vader en moeder, broers en zussen'. De zes medaillons op de voet vertonen de bustes op een gekleurde achtergrond van Christus H. Hart, Johannes de Doper, Sebastianus, Henricus, Fabianus, B.V. (Benedicta Virgo) Maria.

Vrienden vielen

Martinus Bouman, hoofd van de Centrale Controle Dienst (een voortzetting van de Centrale Crisis Controle Dienst, die in 1933 was ingesteld om de naleving van de Landbouwcrisiswet van 1931 te controleren) en medeorganisator van de meistaking van 1943, werd gefusilleerd. Kapelaan Slots ging naar het concentratiekamp Amersfoort. Mathieu Smedts werd na een jaar gevangenschap ter dood veroordeeld en zou in Wolfenbüttel geëxecuteerd worden. Hij ontkwam door de bevrijding aan de guillotine. De valbijl kwam nog vaak in zijn nachtmerries terug. Anderen ontkwamen niet aan hun moordenaars. De uit Egchel afkomstige

kapelaan Naus werd na verraad gearresteerd. De verzwakte priester overleed vlak na de bevrijding aan vlektyfus in Bergen-Belsen.

Verzet met de dood bekocht

Ook pastoor Vullinghs werd door de Sicherheitspolizei gearresteerd. Dat gebeurde op 1 mei 1944. Men kon de priester niet op tijd waarschuwen. Samen met de secretaris van het bisdom Roermond, Leo Moonen († Bergen-Belsen, 2 april 1945), werd hij overgebracht naar kamp Vught waar beiden zwaar mishandeld werden. Toen Vught ontruimd moest worden vanwege de oprukkende geallieerden, maakte Vullinghs de lijdensweg naar Sachsenhausen mee om in een vuile barak in Bergen Belsen op 9 april 1945 ook aan vlektyfus te sterven. Zolang hij op de been bleef had hij bij Kramer, de commandant, voor eten en betere toestanden gepleit.

Postuum zijn uit binnen- en buitenland vele onderscheidingen aan Henri Vullinghs verleend. Als eerbetoon aan pastoor Vullinghs componeerde de jood Hans (Heinz) Lachman, waarschijnlijk in de jaren vijftig, een katholiek

In de rechterkolom de cd (album) met daarop het door Hans Lachman onder het pseudoniem H.J. van Limburg gecomponeerde Requiem.

Requiem. Lachman, geboren in Berlijn in 1906, was in 1933 naar Nederland gevlucht en was met hulp van pastoor Vullinghs in Grubbenvorst ondergedoken. Op 9 april 2015 werd in Grubbenvorst dit Requiem voor de tweede maal ten gehore gebracht.

Grashoek heeft de Pastoor Vullinghsstraat vernoemd naar deze bijzondere mens.

Leo Verberne: held uit Helden

Tal van onderscheidingen

Het verhaal van een inwoner uit Helden die niet alleen in de meidagen van 1940 als dienstplichtig officier zijn plicht deed, maar ook als burger in de daarop volgende jaren tijdens de Duitse bezetting. Twee maal werd hij door Duitse kogels belaagd! Eerst tijdens de meidagen in 1940 en vier jaar later, najaar 1944, in zijn eigen achtertuin in Panningen.

door Piet Gommans

Leo (Leonardus Josephus Antonius) Verberne, in Helden beter bekend als 'dokter Verberne', werd op 23 september 1910 geboren in Enschede. Hij was de tweede zoon in een onderwijzersgezin met in totaal zeven kinderen: drie jongens en vier meisjes. Omdat zijn vader hoofd werd van de Sint Willibrordusschool in Utrecht, groeide hij daar op, volgde het gymnasium en studeerde er medicijnen. Hij was 24 jaar toen hij in 1935 zijn artsexamen deed. In militaire dienst volgde hij de officiersopleiding en werd bevorderd tot 2e luitenant bij het Garderegiment Grenadiers en Jagers in Den Haag. Na zijn militaire dienst was hij korte tijd assistent van dr. Boekelman, internist en directeur van het St. Antonius

Verberne met zijn eerste auto voor het huis Sonnewende in Panningen in 1937.

Gasthuis in Utrecht. Dat bleef hij totdat hij in november 1936 trouwde met Mia Gefken (1911-1991), notarisdochter en apothekersassistente in Amsterdam. Het echtpaar Verberne vestigde zich in november 1936 in Panningen waar Leo de praktijk van dokter Joosten overnam.

Het Bronzen Kruis

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940, was luitenant Verberne als reserve-officier van gezondheid bij het 2e bataljon grenadiers, gemobiliseerd in Den Haag. De Duitsers probeerden daar op 10 mei te landen op het vliegveld Ypenburg om koningin en rege-

Op de foto links Luitenant Verberne in Den Haag, 1934.

De oorkonde behorend bij de Yad Vashem-onderscheiding van Leo Verberne.

Het echtpaar Verberne in Morogoro Tanzania in 1961.

ring gevangen te nemen. Tijdens de hevige gevechten, met o.a. grénadiers en jagers, leden de Duitse luchtlandings-troepen gevoelige verliezen en werden teruggeslagen. Ook aan Nederlandse zijde vielen veel slachtoffers. Naast de doden waren er ook vele tientallen gewonden, die onder vijandelijk vuur door bataljonsarts Verberne en medewerkers medisch werden behandeld en afgevoerd.

Voor zijn moedig optreden in die dagen, op Ypenburg en in Overschie, werd hij door koningin Wilhelmina op 29 augustus 1946 onderscheiden met de dapperheidsonderscheiding het Bronzen Kruis. Deze onderscheiding kan slechts aan het front 'oog in oog met de vijand' of op een ander wijze worden verdiend.

Helden, 1940-1944

Na de capitulatie en demobilisatie op 15 juli 1940 keerde dokter Verberne weer terug naar zijn praktijk in Panningen en hervatte hij zijn werkzaamheden. Tijdens zijn dagelijkse bezoeken aan patiënten in de wijde omgeving komt hij in de loop van 1942 in contact met leden van een verzetsgroep die gecoördineerd werd door Tini van de Bilt en Jan Knapen. Deze groep had zich tot doel gesteld: het onderbrengen en verzorgen van joodse onderduikers (kinderen). Joden woonden er in Limburg aanvankelijk maar weinig, maar ze kwamen al snel van boven de grote rivieren naar hier om onder te duiken. In de regio Helden konden ze

daarbij o.a. op hulp van dokter Verberne rekenen. Hij zocht en vond in zijn uitgestrekte praktijk mensen die hen wilden opnemen en verbergen. Hij distribueerde rantsoenkaarten en verleende medische hulp. Elke week reisde hij o.a. naar Neerkant om daar ruim 90 joodse mannen, vrouwen en kinderen medische hulp te verlenen en zo nodig problemen en spanningen die speelden op te lossen.

Voor zijn inzet en hulp aan joden werd hem door Yad Vashem, de officiële staatsinstelling van Israël voor het herdenken van de joodse slachtoffers van de Holocaust, op 31 januari 1980 de titel 'Rechtvaardige onder de Volkeren' toegekend. De bij de oorkonde behorende medaille heeft hij toen, als blijk van dank, geschonken aan mevrouw Truke Joosten in Helden, die jarenlang joodse onderduikers in huis nam. Verberne daarover in 1985 in de KRO-televisieuitzending 'Zestig jaren lief en leed': "Zij had de zorgen, ik was alleen maar vervoerder." Zijn naam staat ook vermeld op de eremuur in de tuin der rechtvaardigen in Jeruzalem.

Verzet en bevrijding Helden, 1944

De bevrijding werd even misdadig ingeleid als de oorlog was begonnen: met het bombarderen van steden. Op 14 mei 1940 werd dat Rotterdam en in 1944 werden maandenlang Duitse steden systematisch bestookt door Engelse en Amerikaanse bommenwerpers. De Duitse luchtafweer en nachtjagers schoten veel van deze vliegtuigen uit de

- Bronnen:
- wikipedia.nl
 - Leo Rogier Verberne
 - Boek 'Oorlogs onderscheidingen van L.J.A. Verberne', door auteur Leo Rogier Verberne ISBN/EAN 978-90-825495-5-3
 - KRO-documentaire 1985 'Zestig jaar lief en leed'
 - Limburger Koerier
 - Nieuwsblad Midden-Limburg
 - peelenmaasnet.nl

Foto's: Familie Verberne

Het Bronzen Kruis en Oorlogsherinneringskruis van Leo Verberne.

Leo Verberne en Truke Joosten in 1985.

lucht, ook boven Helden en omstreken. De bemanningen die het overleefden wachtten krijgsgevangenschap. In de regio Helden zijn toen veel piloten opgevangen, ondergedoken en weggebracht naar veiliger oorden. Zeker bij gewonden kwam daar ook een dokter (Verberne en/of Smeets) aan te pas. Voor zijn inzet en hulp aan geallieerde piloten en bemanningsleden kreeg dokter Verberne van generaal Dwight D. Eisenhower een dankbetuiging namens de president van de Verenigde Staten van Amerika. Verder werd hem in 1970 nog het 'Croix du Combattant de L'Europe' toegekend.

Zonder geluk vaart niemand wel

Naast de hulp aan Joodse onderduikers en piloten was hij ook betrokken bij het verzet in Helden. Zijn naam was in 1944 inmiddels bekend bij de Duitse opsporingsinstanties. Driemaal werd in de nachtelijke uren een poging gedaan om hem van zijn bed te lichten en te arresteren, maar hij had het geluk aan zijn zijde en wist telkens te ontsnappen. In de laatste maanden voor de bevrijding van Helden moest hij met vrouw en kinderen hals over kop huis en haard (villa 'Sonnewende') verlaten. Het echtpaar dook, gescheiden van elkaar, in Sevenum onder. Zijn woonhuis met praktijk werd door de Duitsers in beslag genomen en gebruikt als hoofdkwartier. Tussen de bedrijven door verbleef Verberne soms korte tijd in de oude kapelanie op het terrein van de paters Lazaristen in Panningen. Na de bevrij-

ding bleek bij thuiskomst dat niet alleen de inboedel maar ook alle privédocumenten en foto's door de bezetters waren vernield. Vandaar dat bij dit artikel niet veel afbeeldingen staan van vóór 1940.

Bij Koninklijk Besluit van 6 januari 1948 werd dokter Leo Verberne het oorlogsherinneringskruis (OHK) toegekend, met de gesp 'Nederland mei 1940'. Op 22 november 1951 ontving hij het officierskruis als blijk van erkenning voor langdurige trouwe dienst. Ten slotte werd hij ruim na het einde van de oorlog nog bevorderd tot kapitein der Grenadiers. Leo Verberne is op 15 april 2000 overleden.

In 1939 werd dokter Verberne tijdens de mobilisatie van het Nederlandse leger opgeroepen als bataljonsarts bij het regiment Grenadiers met als standplaats Den Haag. In november van dat jaar bezoekt zijn vrouw hem samen met Jac Otternheim uit Everlo. Jac heeft een vrachtauto en brengt enkele meubelstukken over naar Den Haag. Op de terugweg raken zij betrokken bij een ernstig verkeersongeval. Ter hoogte van Erp - Keldonk komt de vrachtauto in botsing met een legertruck. Jac overlijdt ter plaatse aan zijn verwondingen. Mevrouw Mia Verberne-Gefken loopt een zware hersenschudding op en verblijft enkele maanden in het ziekenhuis in Veghel. Dochter Gitta (één jaar) wordt uit de auto geslingerd en mankeert wonder boven wonder niets.

Onthulling monument industrialisatie Panningen

De onthulling van het monument, dat destijds stond aan de Markt in Panningen, op donderdag 21 juni 1962. De belangstelling is opmerkelijk groot voor een doordeweekse dag. Iedereen is op zijn 'zondags' gekleed: dames en heren met hoed en ook veel kinderen. Niemand wil dit gebeuren missen. De onthulling wordt verricht door gouverneur Houben. De boerderij met het jaartal 1749 is van Bolles (Bolles

Meule). Daarnaast de garage, het woonhuis met trapgevel en het tankstation van Herman Reijnen. Dit is het vroegere woonhuis van dokter Joosten. Deze panden worden niet veel later afgebroken om plaats te maken voor het nieuwe gemeentehuis, dat in 1965 wordt geopend. Rechts ligt het pand van slagerij Ghielen. Tegenwoordig is hier opticiën Wokke gevestigd en een winkel met kinderkleding. Op de

voorgond zijn de leden van schutterij Sint Lambertus uit Helden te zien en een nostalgische bewegwijzering van de ANWB.

Het monument (van de Kesselse kunstenaar Wim Rijvers) wordt gemaakt ter gelegenheid van de officiële opening van het industrieterrein in Panningen (*De Moennik* 64). Feitelijk is het terrein dan al enkele jaren in gebruik en staan er al twee Philips fabrieks-

hallen en de metaalbedrijven SIF en Limoveld. Het in 1965 gebouwde gemeentehuis wordt in 2003 gesloopt en het monument verplaatst naar zijn huidige locatie, aan de Kerkstraat.

Tekst: Marion Leurs-Jacobs en Willemien Severins-Janssen
Foto: Archief Heemkundevereniging Helden

De Stogger

De Stogger was vroeger geen straat, maar een kleine buurt. Behalve een stuk van de Van Hövellstraat, van de bocht bij Kranes Thei tot afslag Haammaekersstraat, hoorde het weggetje waaraan destijds tankstation Mertens en de eerste huizen van de Schramesstraat lagen, ook bij de Stogger. Het was een rustige en gezellige buurt, men kende elkaar en hielp elkaar als het nodig was. Ieder huis had zijn eigen bijzondere of aparte bewoners waar wat over te vertellen viel. Het zou te lang duren om alle families de revue te laten passeren; ik beperk mij tot de vier huizen het dichtst bij ons huis, eigenlijk allemaal eerste burens.

door Jeu Mertens

Het echtpaar Karel en Nelke Absil-van Lier.

Uitsnede kadasterkaart, plm. 1857.

Absil

Rechts van onze boerderij, aan de overkant van de weg, woonde Absils Karel met zijn vrouw Nelke. Karel was een man met vele kwaliteiten. Zijn beroep was kleermaker; hij was een echte vakman, snel en goed. Een voorbeeld: Onze knecht, Lei Segers scheurde zijn broek bijna helemaal van onder tot boven. De ramp vond plaats midden in de oogsttijd. Hij had maar twee broeken, een voor de zondag en een voor de door de week. Goede raad was duur. Mijn vader zag wel een oplossing: 'Karel'. Vader ging net voor het eten met het stoffelijk overschot naar de overkant. Karel zag geen heil in een reparatie, de broek was helemaal total-loss. "Dan maak maar een nieuwe," zei vader, "zo gauw als het kan." 's Middags om twee uur kwam Karel de nieuwe broek brengen.

Karel Absil was ook zeer muzikaal. Hij dirigeerde het kerkkoor, dat zeker 25

leden telde. Er werd gregoriaans gezongen en bij kerkelijke feesten twee- of driestemmige missen. Hij speelde ook bij de fanfare trompet en zat er ook in het bestuur. Verder was Karel ook kapper, met mijn vader als trouwe klant. Hij

ging elke zaterdag naar de overkant om zich te laten scheren. Door zijn gastronomische kwaliteiten had Karel ook verstand van goed en lekker eten, wat hij ook zelf in praktijk bracht. Zijn gestalte wees wel wat in die richting. 's Zaterdags werkte hij liever in zijn groentetuin en zorgde er zodoende voor dat verse groenten en fruit op tafel kwamen. Voor ons huis, aan de weg, stond een grote kersenboom met spekkersen. Als ze rijp waren - en vader bezig was met plukken - stak Karel af en toe de weg over. Hij was een buitengewoon behendige kerseneter. Ik heb dat eens vol bewondering afgekeken toen ik nog een kleine jongen was. Met een regelmatig tempo gleden de kersen, een voor een, naar binnen. Er kwam echter geen enkele pit retour. Zou hij ze allemaal doorslikken? Toen de hand met kersen leeg was, streek hij rustig, met de andere hand, langs zijn mond... en had alle pitten te pakken. Karel Absil: een vriendelijke en veelzijdige man.

Bolle

In het volgende huis, tegenover onze schuur, woonde Pier Bollen met z'n vrouw Koeëba. Voor de buurt: Bolle Pier en Bolle Moeke. Ze waren allebei al eerder getrouwd geweest. De eerste man van Koeëba heette Van Maris. Met hem kreeg ze twee kinderen: Door en Ton. Het eerste huwelijk van Pier was kinderloos gebleven. Met Koeëba kreeg Pier een dochter: An, algemeen aangeduid als Bolle-An. Ook Door en Ton hebben

De oude boerderij van Mertens op de Stogger.

nog lang de namen: Bolle-Door en Bolle-Ton moeten meedragen. Voor een vreemde waren die bolle-namen misleidend, niemand van de familie was dik of mollig. Pier had een bedrijf: schoenmaker, nu zouden we hem zyp'er noemen. De hele dag was hij bezig met het repareren van schoenen. Hij hield van zijn vak, maar af en toe kon Pier ook mopperen. Ik zat eens bij hem in zijn werkkamer, toen de dochter van de burgemeester een paar schoenen kwam brengen voor reparatie. Toen het meisje weg was, flikkerde Pier de schoenen in een hoek en mopperde: *"Allein aoje, rotte knòmmele laote ze mich make."* Als het niet om schoenen ging, liep je bij Bollen altijd achterom. 't Was meer het domein van Moeke, de keuken en de achterkeuken. In dat laatste vertrek werd het meest geleefd en kwam men ook binnen. Er stonden een tafel en stoelen. Moeke was gastvrij, gemoedelijk en met een eigen mening. Bij de familie woonde vroeger ook nog een oude oma. Ik kan ze mij vaag herinneren. Het was niet de moeder van Pier of Moeke, maar de moeder van Pier z'n eerste vrouw. Voor Moeke meer een dubbele schoonmoeder. Ze is door haar verzorgd tot haar einde. Zo was Bollemoeke. Pier was een echte zakenman. Net voor de oorlog wist hij de hand te leggen op een partij prima leer voor een redelijk bedrag. Een miljoenentransactie zal het niet geweest zijn. In en na de oorlog werd dat leer schaars en duur. *"Toen heb ich ze sjmerig verdind,"* zo vertelde Pier, niet zonder trots. Sjmerig had hij weg mogen laten. Bollepier: een eerlijke man.

Kèrkels

Achter ons huis, rechts, lag de boerderij van Kèrkels Driek en Drien. Driek heette eigenlijk Hermans. De naam Kèrkels was afkomstig van Drien. Ze werd geboren in Neer op de Krekel, wat in Helden is verbasterd tot Kèrkel. Drien werd

door ons Kèrkels-tant genoemd. Ze was wat ouderwets, maar ze was ook veel ouder als Driek en al twee keer weduwe.

Drien en Driek hadden een zoon: Dorres. Er hoorde ook nog een ongetrouwde zus van Drien bij de familie, Nel genaamd, die jonger en kleiner was: 'Tentje'. De boerderij van Kèrkels was ongeveer even groot als die van ons.

We konden goed met elkaar overweg en zo nodig hielpen we elkander, bijvoorbeeld met dorsen. Als je had gewerkt bij de burens, moest je blijven eten. Ik was daar niet blij mee, want mijn moeder kookte heel anders. Bij Kèrkels smaakte alles even vet. Kèrkels-tant deed haar uiterste best en haalde nog echte boter uit de kast die meestal een oranje kleur-tje had. Ze had het eten altijd ruim op tijd klaar. Om tien uur kon men de spruitjes of tonnemoos al ruiken.

Hoe het zo gekomen is dat het echtpaar Driek en Drien zo in leeftijd verschildte, speelde zich af ver voor mijn tijd, maar heb ik uit betrouwbare bron vernomen. Vroeger, voor de oorlog, was het gebruikelijk dat meiden en knechten zich per jaar verhuurden: van Pasen tot Pasen. Ongeveer een jaar nadat Driens tweede echtgenoot was overleden, het zal ongeveer 1914 zijn geweest, vroeg Drien aan haar knecht: *"En Driek, blief ze nag mèt Paose?"* Driek was een flinke, bekwame knecht die ze nog een tijd hoopte te houden. *"Wat?"* antwoordde Driek? *"Ich wil blieden as baas, neet as knecht."* Het was niet direct een romantisch aanzoek te noemen, het had meer weg van een ultimatum. Drien had weinig keus, dus ging ze akkoord. Ze was ongeveer twee maal zo oud als Driek. Ze lieten er geen gras over groeien en trouwden korte tijd later. Driek was rond de 25 en Drien liep tegen de 50 jaar. Wat niemand verwachtte... een paar maanden later bleek Drien in verwachting. Ze kregen een flinke zoon: Dorres (Theodorus). Negen of tien jaar later moesten Driek en Drien naar een zeer treurige begrafenis in Lomm. Een zus van Driek, moeder van drie jonge kinderen, was overleden. Een paar weken later stierf plotseling de vader. Na de begrafenis stond de familie voor een groot probleem: wat moet met de kinderen gebeuren? Driek bracht, op zijn voortvarende manier, de oplossing. Driek en Drien namen de kinderen, twee meisjes en een jongen mee naar huis. De twee oudsten, de meisjes Nel en An, bleven enkele jaren

Foto's:

- Collectie Pierre Absil
- Collectie Els Wulsten-Gerris
- Collectie Heemkundevereniging Helden
- Collectie Lisbeth Geffgen-Janssen

Dorres Hermans als militair.

bij ome Driek en tante Drien en gingen daarna werken en wonen bij andere families. Sjaar, pas zeven jaar toen hij naar Helden kwam, bleef bij zijn oom en tante wonen tot hij trouwde.

Boeke

En dan waren er nog Tien en Han. Zij woonden naast bakker Ben van Essen op de Van Hövellstraat (nu Nic Houben), waar tot voor kort tegelbedrijf

Het gezin Janssen-Peeters. Zittend v.l.n.r.: Nel, vader Martin (Boeke Tien), moeder Joanna en Sjaak. Staand v.l.n.r.: Harrie, An, Thea en Jan, plm. 1939.

Verkoo was gevestigd. Tien heette Janssen, maar in de buurt zei iedereen: Tien of Tien zien Han, Sjaak van Tien, Haj van Tien enz. Buiten de buurt werd de familie veel als Boeke-Tien aangeduid. Het had niks met boeken te maken, maar met een bok die Tien vroeger gehad zou hebben.

Misschien heeft de vader of grootvader vroeger een bok geëxploiteerd ten behoeve van de geiten uit de buurt. Zo'n bijnaam bleef soms generaties lang aan een familie kleven. Tien en Han kregen zes kinderen: eerst drie dochters en daarna drie zonen. De dochters waren al getrouwd toen ik pas kwam kijken.

Tien werkte bij de gemeente als bode. Hij was een rustige, plichtsgetrouwe man die het praten meer aan zijn vrouw overliet. Han was een openhartige, eenvoudige vrouw. Ze kon goed praten met iedereen, maar ook luisteren. Han kreeg nogal wat mensen over de vloer, af en toe kwamen zelfs burgemeester Van Cann en ook Deken Jaspers bij Han en Tien op bezoek. Han werd goed van nieuws voorzien, van de gemeente in

het algemeen en van 'Dörp' in het bijzonder. Hiervoor zorgde Tien want hij was, ambtshalve, op de hoogte van alles wat in Helden voorviel.

Wat ook hielp waren de bezoeken van Vullings' Baer. Baer Vullings reed elke week met de gemeentelijke 'drekswagen' (paard en wagen) van Beringe tot aan de Kesselseweg. Rond twaalf uur landde hij op Stogger bij Han en Tien, deed het paard de kopzak aan en liep met die van hemzelf (!) het huis binnen.

Tijdens het eten werd natuurlijk alle nieuws besproken. Het was een gezellig uurtje waar Han zich op verheugde. Deken Jaspers voelde zich bij Han en Tien ook volkomen op zijn gemak. Hij ging niet veel op huisbezoek, was wat verlegen, behalve op de preekstoel. Toch kende hij zijn parochie goed, misschien mede dankzij Han.

De kinderen Jan en Harie van Tien waren muzikaal. Harie kon fluiten als een nachtegaal terwijl hij fietsend de 'gezetten' bezorgde. Jan speelde 'trekmonika' en was bij de fanfare. Sjaak, de oudste van de jongens, een beste vent en harde werker, dronk af en toe wat te veel. Niet zo erg, maar Sjaak had een sombere dronk en zag het dan helemaal niet meer zitten. Sjaak kwam eens tamelijk zat thuis met de mededeling: *"Ich gaon mich verzoepen."* *"Ich zag tegen oze Sjaak,"* zo vertelde Han zelf, *"des ze dich dan mer iers 't akte van berouwe boeds."* Han had ook haar zwakke momenten, zoals ieder van ons. Ze liep vanaf hun tuin, waar ze wat groenten had afgesneden, langs de bakkerij van Van Essen. Buiten, onder een afdak, lagen heel veel pas gebakken vlaaien verleidelijk uit te wasemen. De heerlijke geur bereikte de neus van Han. Ze dacht: *'Op een rek, zo vol met vlaaien, mist men een klein stukje niet.'* Jantje liet de pruimen hangen maar Han kon de bekoring niet weerstaan en ze sneed met het 'petattemetske' een smal stukje pruimenvla af. Ze probeerde de ontstane opening dicht te drukken om zo de misdaad te verdoezelen, maar dat werd een totale mislukking. Maar Han kon wel een potje breken bij de familie Van Essen, ... ook wel een vlaai!

len, maar dat werd een totale mislukking. Maar Han kon wel een potje breken bij de familie Van Essen, ... ook wel een vlaai!

De Van Hövellstraat met v.l.n.r. huize Absil, Mertens, Van Lier, Boeke Tien en bakkerij Van Essen.

Wintjer

Op het moment dat u dit artikel leest, is de winter alweer voorbij. Tegenwoordig hoor je oudere inwoners van Helden vaak zeggen: "Die wintjers van vreuger, det wore pas wintjers". En dan volgt er vaak een verhaal over 'iesblome op de more', of 'te voet óver de dichtgevrore Maas loupe'. Daarom in 'Heljes' deze keer een verhaal uit 't *Woordebook van Helje*, hoe in vroeger tijden de winter in Helden beleefd werd. Ook enkele woorden en uitdrukkingen die met het winterweer te maken hebben.

** 't Wore lange en sjtronge wintjers. D'r laag veul sjnieë en as dae good klaefde dan ginge we sjnieëbel góje. Det deje we mei mèt twintjig tegeliek. Óngerweges nao de sjoeël en oppe sjpulplak. De mesjters kwome dan neet boete, want dao woort op gegójd. Dao ginge mei ouch roete mèt kepot, mer det hej noeët nemes gedaon. En dan makde we ouch sjnieëmen, ouge van kole, naas e sjtekske, 'n aoje piep inne mōnk en oewieë as 'r emes dae durfde um te doue, dan hejs se ruzing dao. Sjliddere deje we veul. Toe heje we allemaol klómpe aan, dao koos se baeter mèt sjliddere as mèt sjoon. Op de sjpulplak hejs se veul sjlidderbane en oppe weeg. Op eine voet sjliddere en mèt det anger klatse. En ouch op 't huukske, veels se wel mei op dae sjtertsknook. Det deej wieë en ouch op de kop en dan 'ne bultj.*

Sjatse ginge we nao de Sjnep en 't aod knaal en op kuulkes. Mej sjatsde we óver de weeg, toe kwome d'r has gen auto's. Sónnigs en sadderdigs nammendaags ginge we nao de Sjnep, det waas drej kilomaeter wied te voet, drej bótterhams mèt kroet en dan de ganse nammendaag sjatse wies aovend en dan wer nao hoes. Lol zat."
(Een vertaling van dit stuk is op de website www.moennik.nl te lezen bij tijdschrift.)

door Wim Daniëls

iemand die het altijd koud heeft
van kou kleumen, rillen
vorst in de grond
vriezen
wig in het ijs
blauwbekken, koulijden
stoppelknol

- bibbernaas, tooshomel, hiepkeutel, hievot
- hiepe
- gevreur
- bakke, vreeze
- boebel
- ozele
- reube

Een zachte Kerstmis, een koude Pasen.
Na 6 januari worden de dagen langzaam langer.
Als de dagen langer worden,
wordt de winter strenger.
Als met Maria Lichtmis de zon op
het altaar schijnt, houdt de winter
nog zes weken aan.
Sneeuw die lang blijft liggen
voorspelt nieuwe sneeuw.
Tijdens en na een zachte winter
sterven er veel mensen.
Als het op 2 februari zacht weer is,
dan wordt het in maart koud.
Met kerstmis had het in veel gevallen al
gevroren en daar kon stoppelknol dat na de
oogst op korenvelden gezaaid werd niet tegen.

- Mèt Koorsmès vur de deur, mèt Paose aan 't veur.
- Mèt Drej Keuninge linge de daag 'nen hanesjrej.
- As de daag gaon linge, geit de wintjer sjtringe.
- As mèt Oos Levrouw Leechmees de zón op d'n altaor sjient, hêlt de wintjer nag zaes waeke aan.
- Sjnieë dae lang blief ligge, dae vraogt nao neje.
- 'ne Zaachte wintjer, 'n vèt kèrkhoof.
- As mèt Leechtemès de mögge zjwerme, dan mót me in miert de oere werme.
- As 't Kiendje is gebore, hebbe de reube eure smaak verlore.

Foto: Wim Daniëls

www.moennik.nl

Egchelse hoven

In 2015 is het bestemmingsplan Giel Peetershof (zie kader) door de gemeente Peel en Maas definitief vastgesteld. Henk Thiesen, amateurhistoricus, werd door de gemeente benaderd om samen met enkele andere inwoners uit Egchel mee te denken over de inrichting van dat plan. Henk heeft voor dit artikel over de Catharina-, Roosen- en Klaassenhof en de aangrenzende Gielenhofweg de nodige achtergrondinformatie aangeleverd.

door Wim Daniëls

Egchelse Hoven

De Egchelse werkgroep onder leiding van de gemeente kwam met het voorstel om de straatnamen binnen Giel Peetershof te noemen naar oude boerderijen (hoven) in Egchel, met als voorbeeld de hofjesstructuur van de Kapelaan Nausstraat. Een tweede argument om te kiezen voor deze namen is het feit dat de eeuwenoude boerderij Gielenhof, gelegen aan de Gielenhofweg, waaraan ook Giel Peetershof grenst, tegenover het nieuwe bestemmingsplan ligt. In het kader van dit artikel over straatnamen, slechts een korte beschrijving van de vier hoven. Voor een uitgebreide beschrijving van de hoven kunt u de site van Henk Thiesen (<https://www.egchels-verleden.nl/includes/achell/hoofdstuk3.pdf>) raadplegen

Klaassenhof

Deze boerderij lag in het gehucht Egchelhoek. In het midden van de vorige eeuw stond korte tijd op de gevel de

naam 'Mariahoeve'. Tussen 1600 en 1700 heette deze boerderij 'Boeninshof'. Voordat de familie Boenen de boerderij in bezit had werd de boerderij 'Jannes guet' (= het bezit van Jannes) genoemd. 'Boenenshof' kreeg op enig moment de naam 'Klaassenhof', naar de bewoner Klaas Verschaeren. Deze laatste naam heeft op de gevel gehangen tot het moment dat de boerderij in 1986 door Ruud Jacobs werd gesloopt.

Gielenhof

Boerderij 'Gielenhof' heeft een zeer oude historie. De oudste vermelding van Gielenhof komen we tegen in 1431. De boerderij is eeuwenlang in bezit geweest van het St. Jacobsgasthuis te Venlo. In de archieven komt het ook voor onder de naam 'Blencksken' en 'Gasthuishof'. In 1663 treffen we voor het eerst een pachter met de naam 'Gaert Gylen'. In het Heljes is het van Gielen naar Gelen een kleine stap. Vanaf die tijd treffen we in de archieven de namen 'Gheelenhof' en 'Gielenhof' aan. In 1906 wordt de boerderij door brand getroffen en in 1908 herbouwd. De boerderij staat er nog steeds. In 1971 kreeg de weg waaraan de boerderij ligt

Bronnen:

- Van Achel tot Egchel, Henk Thiesen, 27-10-2018;
- Van Achel tot Egchel, hoofdstuk 3, Henk Thiesen, Stichting 50 jaar Egchel;
- www.gielpeetershof.nl;

Foto's:

- Archief Giel Peeters, Henk Thiesen
- Collectie Wim Daniëls

op verzoek van de Egchelse inwoners de naam Gielenhofweg. In 1975 wordt de Egchelseweg van de Raadhuisstraat tot aan de Linskesweg ook omgedoopt in Gielenhofweg.

Roosenhof

De Roosenhof lag vroeger waar nu Linskesweg nummer 1 (hoek Ghielenhofweg) ligt. In 1531 vinden we in het tijsboek van het land van Kessel (waarin schattingen, belastingen werden opgetekend): 'Sycke Wylhelm die Roese Huijs vrouw'. Blijkbaar was de boerderij toen belangrijk, want ze was in 1533 de hoogstaangeslagene voor belasting met 6 gulden 3 stuivers en 1 ort. In 1883 wordt na een brand op de plek van Roosenhof een nieuwe boerderij gebouwd. Daar woont sinds die tijd de familie Naus.

Catharinahof

In de Egchelhoek staat aan de Egchelseweg een voormalige boerderij met schuur die volgens de overlevering uit 1760 zou dateren. Een jaartal of andere aanwijzingen hiervoor zijn niet aangetroffen bij de laatste verbouwing in 1986. De naam Catharinahoeve is moeilijk te herleiden. We mogen aannemen dat deze nog niet zo oud is, omdat in geen akte de naam wordt genoemd. Mogelijk dat de naam 'Catharinahoeve', in 1928 aangebracht in de kaderlijst, een eerbetoon is aan de pachteresse

Catharina Jeucken, eerst gehuwd met Theodorus Vestjens en later met Wilhelmus Crommentuijn, of aan de eigenaresse Maria Catharina Joosten. Waltrud Budewig-Wohlfahrt kocht op 3 december 1985 de boerderij. In 1986 werd gestart met de verbouwing van de schuur tot vier vakantieverblijven voor lichamelijk gehandicapten. Vorig jaar is het vakantieverblijf verbouwd tot woning.

Landweer

Henk Thiesen heeft de gemeente Peel en Maas er ook op attent gemaakt dat er in de Middeleeuwen een landweer vanuit De Keup schuin door het bestemmingsplan Giel Peetershof liep. Deze landweer, Lanterd genaamd, begon in Kessel-Eik en eindigde in Egchel ter hoogte van de Jacobusstraat.

Op een infopaneel aan de Lanterdweg (het verlengde van Bovensbos) staat hierover informatie (zie foto).

Op verzoek van de Egchelse werkgroep is die 'landweer' in de vorm van een aarden wal langs de Roggelseweg teruggebracht in het huidige Giel Peetershof. Deze heeft naast een geschiedkundige betekenis ook de functie van geluidswal tegen het drukke verkeer.

Henk vindt het alleen jammer dat de wal zo hoog is gemaakt, want oorspronkelijk waren landweren maximaal 2 meter hoog en beplant met ondoordringbare struiken.

Met dank aan Henk Thiesen.

Giel Peeters (1933-2009)

"Ereburger krijgt eigen woonwijk, zijn naam en idealen leven voort in Giel Peetershof"

Giel Peeters is een naam die diebare herinneringen oproept bij veel mensen in de gemeente Peel en Maas. Hij was niet alleen hun pastoor, maar ook een vriend en actief verenigingsmens. In 2009 werd hij voor zijn verdiensten benoemd tot eerste en enige ereburger van Egchel. Zijn naam en idealen leven voort in Giel Peetershof.

Giel Peeters werd geboren op 7 februari 1933 aan het Mariaplein in Helden-Dorp. Hij was de vierde zoon uit een gezin van tien kinderen. Op 21-jarige leeftijd trad hij in bij de Heren Lazaristen in Panningen en zeven jaar later werd hij tot priester gewijd. In 1990 werd Giel Peeters benoemd tot waarnemend pastoor van de Sint-Jacobusparochie in Egchel. Tot aan zijn dood in 2009 was hij voor velen niet alleen een inspirerende pastoor, maar ook een vriend. Giel Peeters stond altijd klaar voor iedereen die zijn hulp kon gebruiken.

Niet voor niets hebben de bewoners van Egchel de nieuwe woonwijk vernoemd naar hun pastoor. Giel Peetershof staat namelijk symbool voor de woorden: samen, vrijheid, natuur en toekomst.

De Dèl

Het is pauze voor de vrijwilligers van voetbalclub S.V. Panningen. De werkzaamheden aan het clubgebouw van sportpark De Dèl aan de Ninnesweg worden even gestaakt. De foto dateert van 2 mei 1965.

Foto's:

- Collectie Gerard Ebisch
- Collectie Theo Naus

Bron:

Boek jubileumuitgave
S.V. Panningen 1927-1977.

De secretaris van Knuurke Alwie Reijnen met naast zich de inzenders van de naam 'De Dèl': Leon Stevens, Johan Janssen, Jan Ebisch (vertegenwoordigd door zoon Gerard) en Harrie Brummans.

V.l.n.r.: Theo van Nisselroy, Jan Lormans, Hein Janssen, Wiel Pubben en Wim Wijnands.

door Marion Leurs-Jacobs
en Willemien Severins-Janssen

In het seizoen 1963 – 1964 promoveerde de voetbalclub naar de tweede klasse, een hoogtepunt in het bestaan van de in 1927 opgerichte club. Des te meer reden om wat te doen aan de armoedige speelvelden en kleedaccommodatie van de club.

In 1965 werd begonnen met de bouw van een nieuw kleedlokaal. Met de hulp van veel leden (vrijwilligers) werd in enkele maanden tijd het kleedlokaal uit de grond gestampt. Het was een voor die tijd een hypermodern gebouw met alle faciliteiten.

Zoals op de foto is te zien werden de werkzaamheden onderbroken, niet om koffie te drinken, maar bier. De persoon met hoed is Wiel Pubben. Hij heeft geen werkdeding aan, misschien was hij wel de opzichter. De tralies voor de ramen zullen wel bedoeld

zijn om vandalisme tegen te gaan of ballen tegen te houden!

Na veel tegenslag vanwege de weersomstandigheden en het voortdurend onder water lopen van de kelder, was het gebouw in september 1965 gereed voor ingebruikname. De officiële opening vond plaats op zaterdag 4 september 1965. De openingshandeling werd verricht door burgemeester Hoeijmakers. De burgemeester, een fervent sportliefhebber en supporter van de club, schonk namens de gemeente een bedrag van fl. 16.000. Dit was het bedrag van de materiaalkosten.

De naam van het sportpark aan de Ninnesweg, werd 'de Dèl'. Op die plaats zou vroeger leem uitgegraven zijn. De ontstane laaggelegen grond noemde men dan 'Dèl'.

Na de verhuizing naar de Wilhelminastraat (complex Panningen-Noord) is het gebouw afgebroken en wordt het veld alleen nog gebuikt voor trainingen.

Samen op de foto

Van ploeg naar ploegendienst

Boek en expositie over de opkomst van de industrie in Helden

Vanaf 23 maart is in Streekmuseum Peel & Maas een nieuwe tentoonstelling te zien, helemaal gewijd aan de opkomst van de industrie in onze regio, met name Helden. Naar aanleiding van de expositie geeft het museum ook een rijk geïllustreerd boek uit, met daarin ook veel aandacht voor de maatschappelijke vernieuwing die gepaard ging met de industrialisatie.

Het belang van de opkomst van de industrie in Helden kan bijna niet worden overschat. Vanaf eind jaren vijftig vestigen zich in het agrarische Helden tal van fabrieken en bedrijven, goed voor enkele duizenden banen. Eerst in Panningen, daarna ook in Beringe. Panningen kan mede daardoor uitgroeien tot het belangrijkste dorp van de regio, met tal van centrale voorzieningen. De expositie *'Van ploeg naar ploegendienst'* die op 23 maart opent, brengt op grote panelen met foto's en andere illustraties de opkomst van de industrie in beeld, én de modernisering die vooral Panningen vanaf de jaren zestig doormaakte. Natuurlijk krijgt ook de ontwikkeling van het industrieterrein in Beringe, van Neduco tot DHL, volop aandacht.

Kijk- en leesboek

Het gelijknamige, 72 pagina's tellende boek, vertelt het hele verhaal meer in detail. Er is uitgebreid aandacht voor de voortrekkersrol van burgemeester Cremers en de aanvankelijk erg afwachtende houding bij een groot deel van de bevolking, die niet 'industrie-minded' zou zijn. Ook is er aandacht voor de breed gedeelde scepsis over meisjes in de fabriek én voor de rol van de geestelijkheid, die na wat aanvankelijke twijfel toch snel 'om' is.

Het boek beschrijft verder hoe de gemeente gelijk met de komst van de fabrieken ook het voorzieningenniveau verbetert. Zo verrijst rond 1965 een opvallend modern dorpscentrum in Panningen. De gemeente vernieuwt alle sportaccommodaties, er komt een binnen- en een buitenbad, Helden krijgt zijn eigen Havo/Vwo-school, overal komen gemeenschapshuizen en bejaardencentrum De Wietel opent zijn deuren.

Het boek *'Van Ploeg naar ploegendienst'*

door Patrick van 't Hooft

maakt onderdeel uit van de serie *'De historische canon van Peel en Maas'*. Het is toegankelijk geschreven en nadrukkelijk ook een kijkboek: in totaal telt de uitgave zo'n 130 foto's en andere illustraties, afkomstig van allerlei archieven, privécollecties en bedrijven.

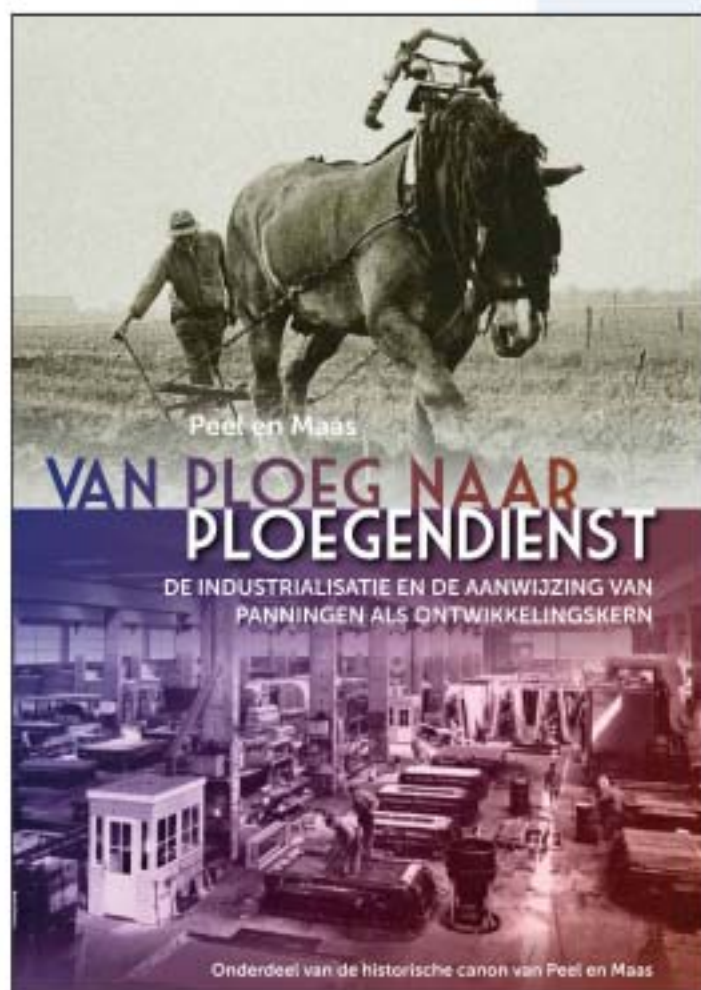

Van ploeg naar ploegendienst

De industrialisatie en de aanwijzing van Panningen als ontwikkelingskern.

72 pagina's, geïllustreerd.
Prijs € 5,-

Verkrijgbaar bij het
Streekmuseum en beide
boekhandels in Panningen.
ISBN 978-90-829923-0-4

De voorzijde van de omslag van het boek.

Klimaatverandering van alle tijden? (1)

Afgelopen jaar werd ons land geconfronteerd met een uitzonderlijk droge zomer. Thijs Zelen kondigde op L1 het ene na het andere droogterecord aan. Gevolg: klagende boeren en een financiële strop voor de landbouw.

In de 16e en 17e werd ons land juist geconfronteerd met extreem strenge winters, met veel sneeuw en ijs. Vooral aan het einde van de 18e eeuw was het weer erg onvoorspelbaar waardoor de boeren (de meeste mensen in die tijd), financiële stroppen leden. Zoals Maria Gommans en haar zonen uit de Heerlijkheid Helden. Huub Knippenbergh beschrijft dat in een werkstuk dat hij maakte met ondersteuning van leden van de werkgroep oud-schrift van de Heemkundevereniging. Wim Daniëls bewerkte het tot onderstaand artikel.

door
Huub Knippenbergh en Wim Daniëls

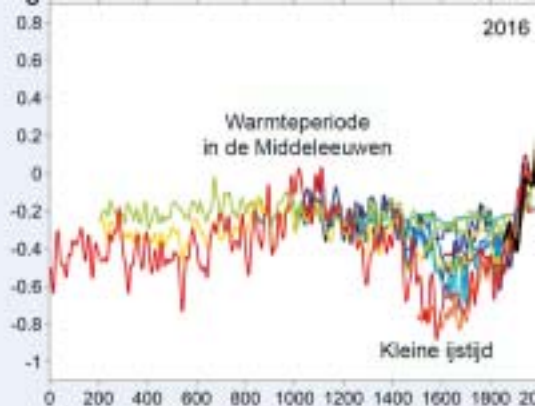
De situatie in Helden

In de schepenbank¹ van Helden vinden we enkele documenten uit deze periode. Het geeft inzicht in de financiële problemen waarin Maria Gommans en haar twee zonen Thomas Rochus en Joannes Janssen zich bevonden bij het runnen van hun boerenbedrijf.

Maria en Michael Janssen (haar tweede man) hebben in 1762 twee morgen akkerland verkocht, gelegen aan 'eenerzijde de Oenderse wegh anderszijds de Klockenstreck voorhoofds Schotelkens wegh en het landt van den here scholtis alhier'.

Hiervoor ontvingen ze 236 gulden Roermonds.² Dit was echter onvoldoende om hun bedrijf uit de problemen te houden. In 1786 moeten ze op zoek naar nieuwe middelen.

In een schriftelijk verzoek vragen Maria en Thomas het 'eersame gericht' (= de Schepenbank) van Helden goedkeuring voor een lening, die ze nodig hebben omdat hun 'lieve brood' sinds enkele jaren wordt bedreigd door '... ongelucken in vehe, misgewasch in vruchten en

verder andere disfortune in merckelijcke schulden...' (veesterfte, misoogsten en andere onfortuinlijke oorzaken), waardoor aanzienlijke schulden zijn ontstaan. Een lening op hun 'gereede goederen' (roerende goederen) is onvoldoende om het bedrijf voort te kunnen zetten en de schulden af te kunnen lossen. Door het verkopen van roerende goederen zouden ze hun landbouwbe-

Het verzoekschrift

'Aen den eersame gerichte der heerlyckheit Helden.

Verthoont reverentelijck Maria Gommans laetst weduwe van Michiel Janssen, geassisteert bij haeren meerderjaerigen soon Thomas Rochus, in eerste houwelijck geprocreereert met Jan Rochus, hoe dat sij eenige jaeren herwaerts door ongelucken in vehe, misgewasch in vruchten en verder andre disfortune in merckelijcke schulden is vervallen soodanig dat haere gereede goederen toties quoties tot afquijtinge der geseijde schulden verre noer niet connen bijreijken selfs bijmogelijcx voor te gaene vercoopinge in welcken vall den ockerbouw soude gestaekt worden en haer 't eenemael gefrustreert vinden van 't noodig onderhoud en lieve brood.'

drijf moeten staken en zouden ze geen inkomen meer hebben. De broers Verhaegh, als geldverstrekkers, verlangen dat ze de nieuwe hypothecaire lening zullen gebruiken voor aflossing van een bestaande lening, de 'stendige schattingen' (achterstallige gemeentelijke belastingen) en voortzetting van hun huishouding en het bedrijf.

Onderpand voor hypothecaire lening

Onderpand

1. Eener roggen erfpacht ad drij mald(er) eenen cop binnen dese jurisdictie jaarlijcks in te heffen met 24 stuver Cleefs soo genoemde rott gelt bij den selven in te heffen.'
2. Een huys, moeshoff en weyde, gelegen beijdersijds de Cromstraet, groot ongeveer eene morgen,
3. Ongeveer eene morgen bouwlandt aan den Hoogenweg eensijde eljgen, andersijde Jacobus Cluytmans,
4. Ongeveer eenen halven morgen bouwlandt aan Smoldersweg, eensijde Dirck Knippenberg andersijde weduwe Jan Engels
5. Ongeveer eenen halven morgen aen de Rijtt, eensijde de erffgenamen Dirck Knippenberg, andersijde Jacobus Gromme.'

De volgende goederen worden ingebracht als onderpand voor de hypothecaire lening: Als eerste een zogenaamde roggpacht, dit is een pacht die wordt betaald in natura, in dit geval '3 malder en 1 cop' (ca. 450 liter). Op de gronden waarover deze pacht werd ontvangen moest 'Rottgeld a 24 stuivers Cleefs' worden betaald. Rottgeld is een heffing over nieuw ontgonnen gronden.² Dan volgen er een huis met moestuin en weiland aan de 'Cromstraet', nu Van Hövellstraat, een aantal percelen aan de 'Hoogenweg', deze liep van Helden-Dorp via de Heuvelhoek naar Beringe, aan de 'Smoldersweg' en in de 'Rijtt', nu in de Riet. Er bestond destijds nog geen kadaster, de percelen werden omschreven door de namen van de eigenaren van aangrenzende percelen te vermelden. In totaal bezat de familie ca. 3 morgen grond (ca. 1 ha.) en de rottgronden (Nieuw ontgonnen grond waarover belasting betaald moest worden.) die ze verpachtten.² Omdat de onroerende goederen waarop Maria de hypothecaire lening wil afslui-

ten niet alleen uit haar huwelijk met Jan Rochus stammen, maar ook tijdens haar huwelijk met Michael Janssen zijn verkregen, is toestemming van de schepensbank nodig. Daarom doen Maria en haar zoon Thomas het verzoek aan de schepensbank om in de dringend benodigde lening tot voortzetting van hun bedrijf te willen toestemmen.

Obligatie

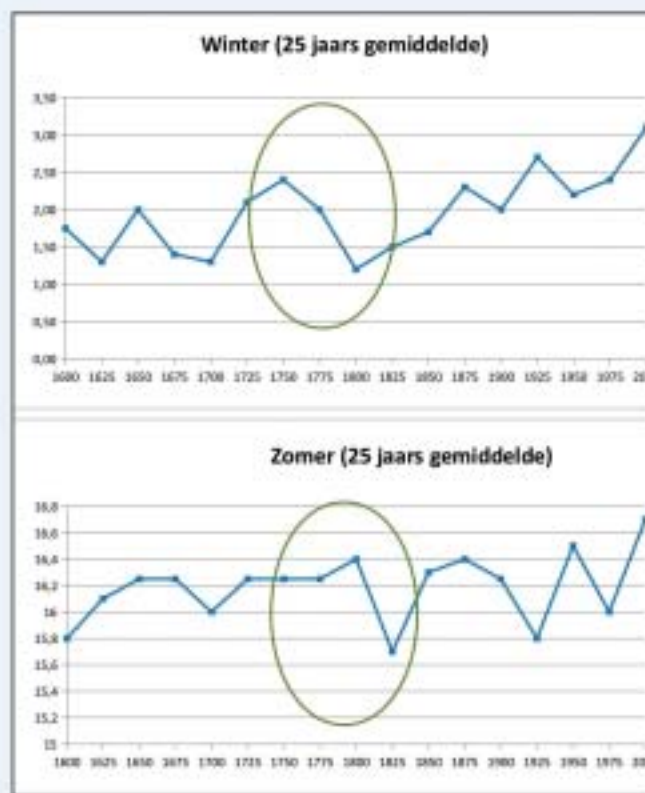
Het 'gericht' stemt toe in de hypotheek, en de afgifte van de obligatie aan de broers Matthis en Peter

Verhaeg wordt bevestigd. De akte opent met de namen van de plaatsvervangend scholtis⁴ en de schepenen⁵, en de namen van Maria en Thomas die de lening aangaan. De twee verklaren dat ze de lening, ter grootte van 900 gulden Cleefs, volledig hebben ontvangen van Matthis en Peter Verhaegh. Deze ontvangen een rente van 4% in dezelfde munt, jaarlijks te voldoen, voor de eerste keer op 20 februari 1787. Verder is bepaald dat de aflossing vrij kan gebeuren door Maria en Thomas en hun eventuele opvolgers mits zij dit op een behoorlijke manier aankondigen, tenminste 3 maanden voor de vervaldag en tevens de nog openstaande rente wordt voldaan.

Dan volgt een opsomming van de onderpanden. Deze zijn gelijk aan die in het verzoekschrift vermeld zijn. Alleen bij het eerste item wordt een toevoeging gemaakt over de waardebepaling van de roggpacht. De waarde hiervan is niet zonder meer vast te stellen, zeker niet in een tijd van graanschaarste, waarin de marktprijzen met de dag varieerden. Daarom wordt er verwezen naar '...de effractie op Sint Andrice te stipuleren...'

'De Effracties der Stad Roermond'

De magistraat van Roermond stelde elk jaar op Sint Andriesdag, 30 november, 'De St. Andries Effractie van granen' ook wel 'De Effracties der Stad Roermond' op. Deze tabel gaf voor alle graansoor-

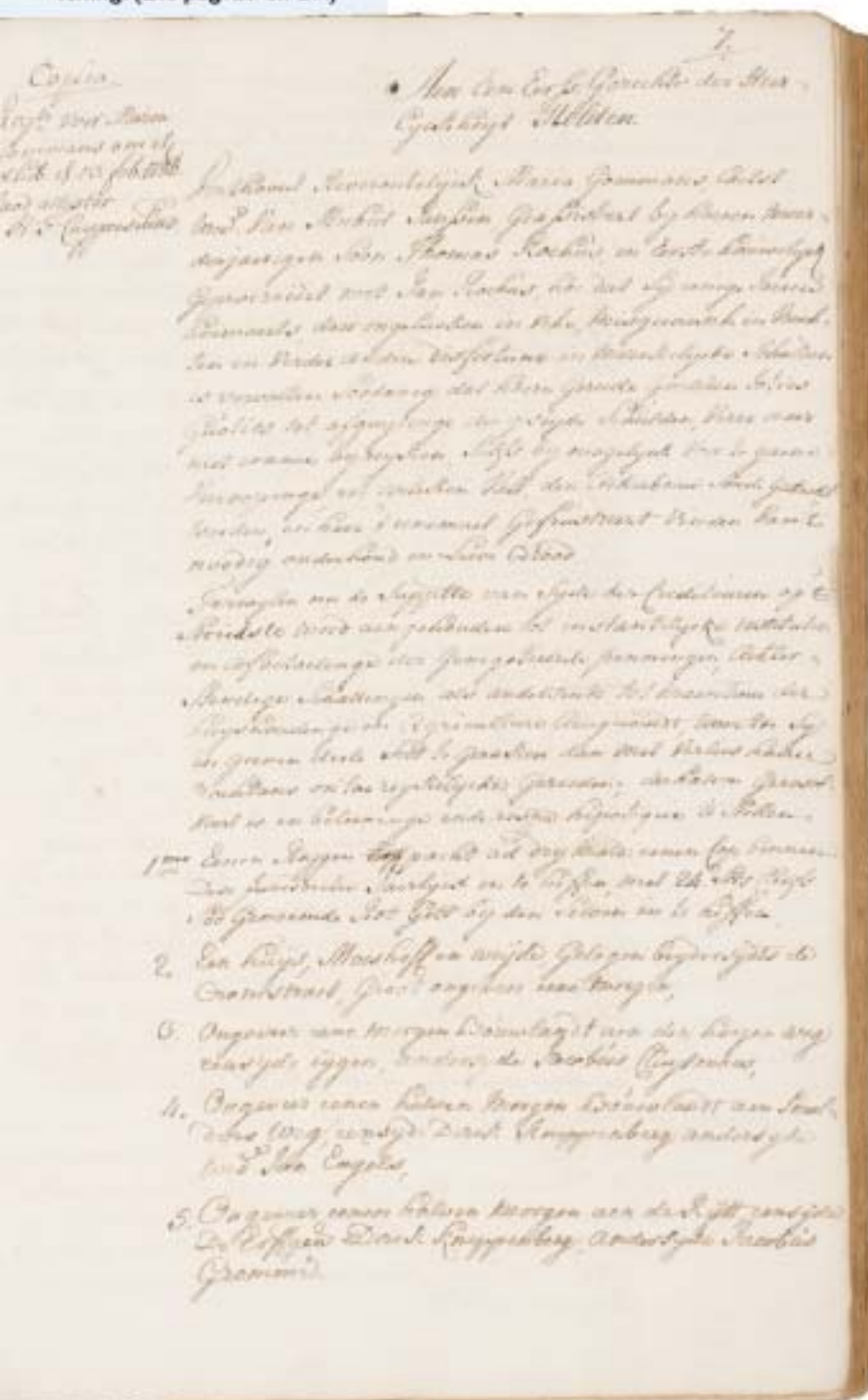
De gemiddelde temperaturen per 25 jaar tussen de jaren 1600 en 2000.

'Onder stempel a 12 stuvers Hollands

Compareerde voor ons Petrus Henricus Kremeren substitut scholtis Peter Korsten en Peter Jeucken schepenen des gericht Helden Maria Gommans geassisteert bij haeren meerderjaerigen soen Thomas Rochus produceerende permissie bij desen eerste Gerichte heden op de selver gerichte verleendt verclaerende dijnvolgens oprecht en deugdelijck opgenomen te hebben van Matthis en Peter Verhaeg eene somme van negenhondert guldens Cleefs in handel en wandel loopent en coursabel, voor weleke somme capital de comparante uyt cragte der voorseijde permissie heeft opgedragen eene jaer renthe à vier procent doende alle jaeren sesendertig guldens dergelijke munten ende waerde waer van d' eerste jaer renthe sal verschijnen den 20 februari 1700 sevenentachtentig ende so voort van jaer tot jaer tot deffective afflossinge de welecke t' allen tijden sal mogen geschieden ende de comparante of dessens wettige successours sal vrij staen te doen mits doende drij maanden voor den verschijn off vervalldagh de behoorlijcke opcondiginge en als dan erleggende de voorseijde somme capital met verloopene interesssen van dijen.'

Het verzoekschrift van Maria Gommans voor een lening. (Zie pag. 26 en 27.)

ten het gemiddelde van de handelsprijs op de markt van Roermond in de week voor 30 november. Behalve Roermond gaven ook Maastricht, Luik, Tongeren, St. Truiden en Hasselt effracties uit.⁶ De waarde van de '3 malder en 1 cop' die volgt uit de effractie (= het openbreken) dient te worden verminderd met de kosten voor inning van de rogge à 1 gulden en 10 stuivers Cleefs en het af te dragen rottgeld à 24 stuivers Cleefs. Er volgt nog een opmerking bij het huis en de bijhorigheden: de Sint Annabroederschap (schutterij) ontvangt hierover jaarlijks 'twee coppen' (ca. 20 liter) roggepacht, een bijdrage in natura aan de schutterij die werd afgedragen voor de geboden bescherming. Vaak vastgelegd door (vroegere) bezitters van het betreffende goed.⁷ Behalve de roggepacht rusten er, buiten de gemeentelijke lasten, geen andere lasten op het goed, verklaren Maria en Thomas. Mochten er onverhoopt toch nog openstaande schulden en rentes zijn, dan kunnen deze op de onderpanden worden verhaald. Na de verklaring dat met deze akte alle vorige schulden en rechten zijn vervallen, volgt de afsluiting met algemene voorwaarden. De partijen moeten afzien van mogelijk te voeren procedures en kunnen zich niet beroepen op uitzonderingen of privileges. De akte is in Helden ondertekend op 20 februari 1786.

In de volgende *De Moennik* deel 2. Op de website worden de in de tekst geplaatste noten toegelicht.

Has nemes zal heur kènne

Toch wónt ze al has viefentwintig jaor in Dörp. Mer, ein Dörpse zal ze noeëts waere. Daoveur heet ze ouch gèn meujte gedaon. Der ware gèn kinger die ze nao sjoëf mós bringe. Want de laeftied waarop ze nao Helje kwaam, brach gèn kiendjes mieër. Wel 'ne mins dae heur oppe heng droog. Veur zoe lang det deurde. Ze trouwde in ein Sisildeid en mèt paerde veur de koets zien ze nao de kerk getoge veur 't jao woord. Half Dörp leep oet.

Alles van vreuger leet ze achter zich. Ze zorgde veur mins en sjtiefzoon, deeje hoeshaojing en veural iddere daag veur fetsoenlik aete. Ze is van krek veur de twèdde wereldoorlog. Toen de Russe te doeën bej heur aoerlijk hoes kwame, is ze as drèjjeurige geëvacueerd nao ein veiliger plek. Wied van hoes. Dao waas 't good. Want wie heur vader nao get jaore aan 't pörtje vanne hoof sjtóng um zien dochter truuk te hale, heet ze ein groeët nae gevuld en verborg ze zich in 't knienschok.

Vader brach 't jóngste zuske, det, mager wie ein hout door de sjlechte oorlogsjaore, veur 'ne gas jaor nao det zelfde pleeggezín. Mer vader wouj héúr, as aodste, wer aan hoes hebbe. Toch mochte ze allebei blieve. Dao woort ech van heur en van heur zuske gehaoje.

As ich bej heur aane keuketafel zit in de klein keuke, weit ich neet wat ich huur. Iers weit ich neet wat ich zeen, as se mich de deur ope makt. Ze kós wel oetgumnd zien! Zoë klein en sjmaal steit ze in 't gengske, leunend op 'ne sjtok. Wel twintig kilo minder sinds det ich heur de létste kler zoog. Einmaol tegenoverein aane tafel legt ze oet, det ze in 't zekehoes wel dertieën liter vocht oet heur lief hebbe laote loupe. Ze heel alles vas. Woort dao zoeë zeek van det de sjtiefzoon alarm haed geslaege.

Dae waas dae middig nao mich haen gekomme inne Plus um te zegge det zien sjtiefmoder krek truuk waas oet 't zekehoes. En hae vertelde van die dertieën liter vocht. Mer, ze waas zich

door Ann Philipsen

gewoeën op béd gaon ligge, zónger weet te hebbe det de ambulance op weeg waas nao heur hoes, umdet ze mós waere opgenómme. Die broeders hebbe alle meujte gedaon, um binne te kènne. Wat oeteindelik auch gelókt is. Mer ze woe aan hoes zien. Dao waas heure plak en nörges anders!

"Mer wie zeen de daag der dan oet veur dich? Vulse dich neet allein?" "Mer nae, ich zit hèj, doot alles op mien gemaak en iddere daag kump d'r emes dae derop toe zuut det ich mien pille neem. Want ich ben eigewies, ich haoj neet van dae pilletroep".

As ich miene jas aantrek, sjteit der ein jóng vrouw aane bel. Emes vanne thoeszorg. Nao 'ne duchtige knoevel veur mich, sjravelt ze veur mich oet nao de veurdeur. Ich huur nag wie die vrouw die mèt zuster wórt aangesproke aan mevrouw vreugt, of ze heur dossier in moog zeen. Zeker emes vanne thoeszorg. Op miene fiets overdink ich det hoe 't um dreit in heur laeve, gèn lètter in det dossier zal sjtaon.

Twee persoonsbewijzen, één persoon

Registratienummers 4928 + 4929

Het persoonsbewijs, kortweg PB genoemd, was een identiteitskaart die op last van de Duitse bezetter in april 1941 werd ingevoerd. Alle Nederlanders van vijftien jaar en ouder moesten het bij zich dragen.

Zoldergeheimen

door Piet Gommans

In de oorlogsjaren was het persoonsbewijs het moeilijkst te vervalsen document voor het Nederlandse verzet. Dit document, ontworpen in opdracht van de Nederlandse overheid, werd door

ambtenaar Jacob Lentz zo goed vervaardigd dat namaak of vervalsing bijna uitgesloten was. De keuze van karton en inkt maakte het onmogelijk om geschreven tekst te wijzigen. Verder kon de foto niet verwijderd worden, omdat het doorzichtige zegel aan de achterzijde, met vingerafdruk, dan beschadigd zou raken. Het soort lijm van de zegel maakte het verder onmogelijk om het document onbeschadigd te wijzigen. Voor joden werd tevens aan de voor- en achterzijde een grote zwarte J aangebracht.

Het persoonsbewijs verschaft de Duitse bezetter een onmisbaar hulpmiddel voor het vervolgingsbeleid. Vooral bij de Jodenvervolging en bij de tewerkstelling in Duitsland bleek iedere keer weer de onschatbare waarde van het persoonsbewijs. Voor de Duitse opsporingsinstaties vormde het persoonsbewijs ook een belangrijk instrument bij de arrestatie van verzetsmensen. Het systeem van persoonsbewijzen heeft duizenden mensen het leven gekost, omdat het opsporing en arrestatie aanzienlijk vereenvoudigde.

Het originele persoonsbewijs van Wim van Heukelom.

Helden, najaar 1944

Het originele PB op afbeelding 1 is afkomstig van die-renarts en commandant O.D. (Orde Dienst), later binnelands strijdkrachten district Helden, reservekapitein Wim van Heukelom. Lezers van *De Moennik* kennen hem ook van de onlangs afgesloten artikelenserie, met verhalen over zijn wederwaardigheden

als dierenarts. Van Heukeloms naam was in 1944 bekend bij de Duitse bezetter en stond op de opsporingslijst. Om aan arrestatie te ontkomen moest hij uiteindelijk in het najaar van 1944 onderduiken. Een van zijn duikadressen werd de oude kapelanie aan de Kerkstraat, op het terrein van het Lazaristenklooster, links van de kapel. Samen met mede-onderduikers verbleef hij daar tot aan de bevrijding in november 1944.

Een tweede persoonsbewijs

Op het originele PB van Wim van Heukelom met nummer H51 en 005149 staan naast zijn persoonlijke gegevens, pasfoto, controlezegel en vingerafdruk ook een stempel over de pasfoto in de linkerbovenhoek en een stempel over de zegel met vingerafdruk in de rechterbovenhoek.

Datum van afgifte is 4 oktober 1943. Een jaar later in 1944 zien we een tweede PB H51-005585 met zijn foto, maar voorzien van de gegevens van een zekere Bernardus Henricus Harmsen, RK priester en afkomstig uit Bergh/Zeddam, datum afgifte 28 augustus 1944 Helden. Deze verbleef sedert 1933 in het Lazaristenklooster, maar was in de loop van 1944 naar elders vertrokken. Verder valt op dat bij het PB 'Harmsen' een ander gemeentestempel is gebruikt dan bij het origineel. Van het vertrek van priester Harmsen is kennelijk dankbaar gebruik gemaakt voor de vervaardiging van dit 'vervan-

gend' persoonsbewijs voor Wim van Heukelom. Vraag blijft: wie was de vervaardiger van dit tweede persoonsbewijs? Aangezien een PB vervalsen bijna niet mogelijk was, is waarschijnlijk gebruik gemaakt van een blanco exemplaar dat door diefstal / verduistering met hulp van een ambtenaar bevolking, of door een knokploeg (KP) tijdens een overval, werd verkregen. Dit laatste had een nadeel. Gebruik was alleen mogelijk in de gemeente met het juiste vordrukte kenmerk. Voorbeeld, gemeente Meijel had als kenmerk M33, Maasbree M7, Kessel K13. In de gemeente Helden kon alleen gebruik worden gemaakt van blanco exemplaren met het kenmerk H-51 gevolgd door een persoonsnummer.

Het vervalste persoonsbewijs met de foto van Wim van Heukelom.

Bronnen:
 • Wikipedia: persoonsbewijs
 • Archief Heemkundevereniging Helden

Foto's:
 • Collectie Wim van Heukelom
 • Archief Lazaristen Panningen (Drs. Wial Bellemakers)

Naam	Harmsen B.H.	
Voornamen	Bernardus Henricus	
Roepnaam	Bernard	
Geb. plaats	Bergh/Zeddam	
Geboren	28-08-1913	
Ingetreden	20-09-1933	
Priester	21-07-1940	
Overleden te	São Luís - Brazilië	
Overleden	10-11-1975	
Begraven te	São Luís	
Werk en verblijf	Nederland, Brazilië	

Links de persoonsgegevens van de Lazarist Bernard Harmsen uit het archief van de Congregatie der Missie.

De maalderij in Everlo

door Theij Cox en Sjraar van Horen

Foto's:
Theij Cox en Sjraar van Horen

Schilderij: Lei Steeghs

Op de bovenste foto zijn de restanten te zien van de achterkant van de maalderij in Everlo in Panningen. In de volksmond werd deze maalderij ook 'Kesselke' genoemd.

Rond 1908 begon de familie Kessels met deze maalderij, die van energie werd voorzien door een zogenaamde zuiggasmotor. Hierdoor was men niet meer afhankelijk van de wind. Deze muur ligt aan de Steenstraat, links van huisnummer 83 en was oorspronkelijk de achterkant van het gebouw zoals dat op het schilderij te zien is.

Enkele originele elementen uit de fabriek zijn in de tuin van de familie Peeters-Gommans hergebruikt.

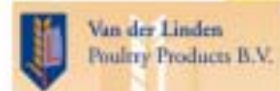
Toen en Nu

De fabriek werd opgericht door Henneske Kessels.

In 1926 besloten de eigenaren in verband met zakelijke en financiële problemen een nieuwe firma te stichten: Van der Linden en Co. Hiervoor werd Petrus van der Linden, een oud-kapitein der infanterie, benaderd en zijn naam werd aan de firma verbonden. Hij beoefende de pluimveehouderij als hobby. Iedereen in Helden kende hem en als hij, kaarsrecht gezeten op zijn legerfiets, voorbij kwam, groette hem jong en oud. Hij bezat een ruime kennis van pluimvee. Op 29 augustus 1947 stierf Petrus op 83-jarige leeftijd. Zijn graf ligt op de oude begraafplaats aan de Kerkstraat in Panningen.

Na de tweede wereldoorlog werd de productie in fases overgebracht naar Beringe, waar langs het Berings kanaal (= Noordervaart) de huidige fabriek gesitueerd is.

Heemkundevereniging Helden

Openingstijden verenigingslokaal (Documentatiecentrum)

maandag
van 19.00 uur - 21.30 uur

woensdag
van 14.00 uur - 17.00 uur

Op feestdagen gesloten.

Adres:

Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden

www.moennik.nl
info@moennik.nl
Tel. 077-763 04 01 (doc.-centrum)

STREEKMUSEUM Peel & Maas

Openingstijden:

mei t/m september:
woensdag t/m zondag van 13.00 uur - 17.00 uur
oktober t/m april:
woensdag en zondag van 13.00 uur - 17.00 uur
Gesloten op: eerste kerstdag,
nieuwjaarsdag, carnavalszondag,
paaszondag en pinksterzondag

Adres:

Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.museumpeelenmaas.nl
info@museumpeelenmaas.nl
Tel. 077-308 15 55

